

YLEISEN ASIANTUNTIJUUDEN JA ERITYISOSAAMISEN RISTIAALLOKOSSA

**Selvitys Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitokselta
vuosina 1999–2003 valmistuneiden maistereiden opiskeluaikaisesta
työkokemuksesta ja työllistymisestä valmistumisen jälkeen**

**Yleisen valtio-opin laitos
Tiina Hiltunen
Helsinki, 2006**

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	3
2 TAUSTATIEDOT	4
3 OPISKELUAIKA	7
3.1 Työnteko ennen opintojen aloittamista	7
3.2 Työskentely ja opiskelu kesäisin	8
3.3 Työskentely lukukausien aikana	9
3.4 Työharjoittelu	10
3.5 Opiskelualaan liittyvät työpaikat	12
3.6 Opintojen mahdollinen viivästyminen	12
4 KANSAINVÄLISYYS	13
4.1 Ulkomailla opiskelu	13
4.2 Ulkomailla työskentely	14
5 TYÖNHAKUPROSESSI	16
5.1 Työhaun kesto sekä sen luonne	16
5.2 Työpaikan saantiin vaikuttaneet tekijät	16
6 VALMISTUMISEN JÄLKEINEN TYÖTILANNE	17
6.1 Työt valmistumisen jälkeen	17
6.2 Nykyinen työnantaja	17
6.3 Työsuhteen luonne, työssä viihtyvyys sekä palkkaus vastaushetkellä	19
6.4 Työn ja koulutuksen vastaavuus sekä vastaajan asema työorganisaatiossa	21
6.5 Työttömyys ja sen mahdolliset syyt	22
7 OPINTOJEN ANTI	23
7.1 Valtio-opin antamat hyödyt ja valmiudet	23
7.2 Muut esille nousseet asiat sekä korjausehdotukset	23
8 TULOSTEN VERTAILU MUIHIN TYÖLLISTYMITUTKIMUKSIIN	25
8.1 Tiedekuntataso	25
8.2 Valtiotieteilijät Suomessa	27
8.3 Vertailu Helsingin yliopiston muihin aloihin	27
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	29
LÄHTEET	32
LIITTEET	33

TIIVISTELMÄ

Yleisen valtio-opin laitoksella on neljänä vuonna kerätty tietoa valmistuneiden työhistoriasta, opintojen antamista valmiuksista sekä haastatteluhetken työtilanteesta. Tämän selvityksen tutkimusjoukkona oli laitokselta vuosina 1999–2003 valmistuneet maisterit. Työllisyystutkimus on suoritettu osana valtio-opin laitoksella käynnissä ollutta Tutkielmien tukiohjaushanketta (TUTTU).

Selvityksessä keskitytään ensin opiskeluaikaiseen työnteekoon. Opintoja edeltänyt työhistoria, kesätyöt, harjoittelu sekä lukukausien aikainen työ on eroteltu toisistaan. Opintojen tarkastelussa on otettu huomioon myös niiden mahdolliseen viivästymiseen vaikuttaneet syyt. Vastaajista 97 prosenttia oli työskennellyt jo ennen opintojen alkua. Eniten vastauksissa oli alle yhden vuoden työhistorioita. Lukukausien aikainen työskentely on myös ollut yleistä. Vastaajista 97 prosenttia on työskennellyt lukukausien aikana, eniten vastauksissa oli alle 5 vuoden työkokemuksia. Kesätyöt ja lukukausien aikaiset työpaikat olivat usein samoja. Kesätöitä ilmoitti tehneensä 97 prosenttia, keskimäärin viitenä kesänä. Työharjoittelua ei haastattelussa kysytty erikseen. Yli puolesta vastauksista maininta kuitenkin löytyi. Maininneista 52 prosenttia suoritti harjoittelun kotimaassa, 25 ulkomailla ja yhdeksän prosenttia sekä koti- että ulkomaassa. Yksityinen sektori oli opintojen aikana suurin työnantajasektori, harjoittelu taas oli pääsääntöisesti suoritettu julkisella sektorilla. Omalla alalla jossain vaiheessa opintojen kulkua työskenteli 83 prosenttia, tosin heistä moni suoritti juuri harjoittelua.

Opiskelu kesti keskimäärin 6,5 vuotta. 62 prosenttia vastanneista valmistui 5-8 vuodessa, 20 prosentilla vastaajista opinnot valtio-opin laitoksella puolestaan kestivät korkeintaan neljä vuotta. Kaiken kaikkiaan 74 prosenttia vastanneista ilmoitti opintojen viivästyneen aiotusta. Opintojen viivästyneisessä työnteke mainittiin suurimpana tekijänä. Usean maininnan saivat eri opintoihin liittyneet ongelmat, kuten pro gradu -tutkielman teossa tai ohjauksessa ilmenneet hidasteet. Muita syitä viivästymiseen olivat mm. henkilökohtaiset syyt (sairastuminen, perheen perustaminen), motivaation puute sekä asepalveluksen suorittaminen.

Valtio-opin laitokselta useat valmistuvat maisterit ovat kansainvälisesti suuntautuneita. Kaikista vastaajista 45 prosenttia oli opiskellut ulkomailla. Suosituimpia maita olivat Ruotsi, Saksa, Iso-Britannia sekä Ranska. Ulkomailla työskennelleitä oli 34 prosenttia. Suosituimpia maita silloin olivat Yhdysvallat, Belgia, Ranska sekä Saksa. Euroopan ulkopuolisia mainittiin molemmissa tapauksissa useita, erityisesti työskentelyn kohdalla.

Työnsaantiin vaikuttaneista tekijöistä suurin osa mainitsi pääaineen tai alan työkokemuksen. Vastauksella 80 prosenttia työskenteli ja työttöminä vastaajista oli 14 prosenttia. Muut vastaajat opiskelivat päätoimisesti tai olivat muista syistä pois työelämästä. Työssäkävivistä 55 prosenttia toimi määräaikaisessa työsuhteessa. Yksityinen sektori työllisti 41 prosenttia työssäkävivistä ja maksoi muita sektoreita korkeampaa palkkaa. Kaikista työssäkävivistä noin puolet ansaitsi alle 2000 euroa. Valtio-opista valmistuneet maisterit toimivat pääasiassa asiantuntija- sekä hallinto- ja tukihenkilötehtävissä. Valtio-opin antamia valmiuksia tarkasteltiin avokysymyksillä. Valmistuneet olivat tyytyväisiä valtio-opin tarjoamaan yleissivistykseen sekä opintojen laaja-alaisuuteen. Kokonaisuusien hallinta ja tiedon analysointi olivat valtio-oppineiden valttikortteja työhaussa. Sama asia koettiin myös osittain negatiiviseksi substanssiosaamisen vähyytenä. Valtio-opin laitos sai palautetta mm. gradu- sekä opinto-ohjauksen puutteellisuudesta. Kiitosta laitos sai erityisesti siitä, että opinnot antoivat monipuoliset kirjoitustaidot sekä kyvyn työskennellä itsenäisesti. Selvitys osoittaa miten valtio-opista valmistuneet maisterit ovat työllistyneet, mutta antaa myös tärkeää tietoa työskentelystä opintojen aikana. Näitä tietoja hyödynnetään opiskelun ja ohjauksen kehitystyössä.

1 JOHDANTO

Yleisen valtio-opin laitoksella on vuosina 2000–2004 koottu puhelinhaastatteluilla tietoa vuonna 1999–2003 valmistuneiden työllistymisestä. Työllistymistutkimus on osa laajempaa Tutkielmien tukiohjaushanketta (TUTTU), se on yleisen valtio-opin laitoksella vuosina 2000–2003 käynnissä ollut hanke, jolla pyrittiin kehittämään tutkielmaohjausta ja luomaan sille uusia toimintamalleja.¹ Haastatteluilla on pyritty kartoittamaan valmistuneiden kokemuksia opiskelun antamista valmiuksista sekä opintojen kulusta. Heiltä on kysytty työhistoriasta ennen opintoja ja opintojen aikana. Lisäksi on selvitetty laajasti heidän sen hetkistä työsuhdettaan, sen saannin helppoutta tai vaikeutta sekä työn vastaavuudesta koulutukseen. Puolituntiseen haastatteluun on saatu hyvin vastauksia. Kaikista valmistuneista haastatteluun suostui 87 prosenttia valmistuneista (263 haastattelua, 303 valmistunutta). Puuttuvia henkilöitä ei ole joko tavoitettu, tai he eivät ole suostuneet haastatteluun.

Työllistymistutkimus on tehty osana laajempaa hanketta, jolla pyritään puuttumaan opiskelun ongelmakohtiin sekä tehostamaan opiskelun sujuvuutta. Keskeisiksi kysymyksiksi varsinaisen työllistymisen ohella nousivat työllistymiseen vaikuttaneet tekijät: työhistoria, opintojen antamat valmiudet sekä niiden suhde työelämän vaatimuksiin. Raportti osoittaa, miten valtio-opista valmistuneet ovat työllistyneet ja mitkä ovat vastanneiden kokemukset työllistymisen mahdollisuuksista. Selvityksessä otetaan myös huomioon, onko valmistuneilla jo opiskeluaikanaan koulutusta vastaavia tai opiskelualaan liittyviä työtehtäviä. Lisäksi selvitetään valmistuneiden kokemuksia työelämän vaikutuksesta opintojen viivästymiseen. Opiskelun tarjoamat mahdollisuudet sekä valtio-opin rooli työnsaannissa on ollut yksi kyselyn osa-alue. Oma osaaminen sekä sen tuntemus vaikuttavat oleellisesti työnhakuprosessissa. Itsensä markkinointia ei kuitenkaan pidetä omimpana yhteiskuntatieteellisillä alueilla. Myös koulutusalan markkinointi työnantajille on tärkeää; miksi juuri valtio-opista valmistunut kannattaa palkata?

Haastatteluun liittyy useita ongelmia. Haastattelut on toteuttanut kolme eri henkilöä saman kyselylomakkeen pohjalta. Useampaan vuoteen sijoittuva aineisto vaihtelee erittäin pikkutarkoista vastauksista yleisemmällä tasolla tallennettuihin vastauksiin. Kolmella kysyjällä on siis ollut kolme tapaa kysyä sekä saada vastauksia. Lisäksi vastauksiin on saattanut vaikuttaa laitoksen melko pieni koko ja siinä mielessä vastaajien tutuus. Koska haastattelupohjaa ei ole tehty kvantitatiivista tutkimusta ajatellen, vaikuttaa lisäksi se, miten vastaukset on tallennettu. Kysymykset eivät ole kaikin osin tarpeeksi tarkkoja tai toisaalta ne ovat tulkinnanvaraisia. Esimerkiksi itsenäisyys työssä ei välttämättä ole jokaiselle työviihtyvyyteen vaikuttava tai positiivinen tekijä. Kaikkia valmistuneita ei ole tavoitettu, tai he eivät ole suostuneet haastatteluun. Tämä prosentti on kuitenkin koko otoksesta melko pieni, joten aineistoa voidaan pitää luotettavana ja kattavana. Lopuksi, haastattelut on tehty eri aikoina. Toisille vastaajille kysely on tehty muutama viikko valmistumisen jälkeen, toisilla väliä saattaa olla useampi kuukausi. Työtilanne juuri valmistuneilla vaihtelee juuri ensimmäisinä kuukausina ja siksi vastaukset eivät ole täysin vertailtavissa. Aineiston rajoitteet on pyritty ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon tulosten kuvauksessa ja johtopäätöksissä.

Tämän selvityksen tarkoituksena on kuvata laitokselta valmistuneiden maistereiden työllistymistilannetta valmistumisen jälkeen, sekä osoittaa työnteon merkitys opintojen aikana. Molempien mahdollista vaikutusta opintojen viivästymiseen tullaan kartoittamaan. Lisäksi selvityksessä otetaan huomioon harjoittelumahdollisuudet sekä niiden antaman työkokemuksen

¹ Lisää hankkeesta laitoksen kotisivuilta <http://www.valt.helsinki.fi/vol/laitos/hankkeet/tutkielmaohjaus/index.htm> sekä mm. Virtasen ja Kuusiston artikkelista

vaikutus työnsaantiin. Lopuksi selvityksessä esitellään opintojen hyötyjä ja ongelmia laajemmin, sekä vertaillaan tuloksia muihin samalla alalla tehtyihin selvityksiin.

2 TAUSTATIEDOT

Tutkimusjoukko ja vastausaktiivisuus

Valtio-opin opiskelijat työmarkkinoilla –kysely toteutettiin puhelinhaastatteluina kaikille valtio-opista vuosina 1999–2003 maisteriksi valmistuneille. Valmistumisen ja haastattelun väli pyrittiin pitämään lyhyenä sekä melko samanmittaisena kaikille, mutta käytännön syistä tässä ei täysin onnistuttu. Puhelinhaastattelua varten oli laadittu kysymyslomake, jonka pohjalta haastattelijat tekivät noin puolen tunnin mittaisen haastattelun. Valmistuneita oli vuosina 1999–2003 kaikkiaan 303 kappaletta. Kaikkia valmistuneita ei tavoitettu tai he eivät suostuneet haastatteluun. Lopulta vastaukset saatiin 263 valmistuneelta, joten vastausprosentti on 87 (katso taulukko 1). Vuonna 2000 valmistuneiden kesken prosentti on korkein, 92 prosenttia valmistuneista vastasi haastatteluun. Heikoin vastausprosentti saatiin vuonna 2003 valmistuneiden keskuudesta, joskin valmistuneita kyseisenä vuonna oli huomattavasti aiempia vuosia enemmän.

Muutama vastaaja kieltäytyi vastaamasta tiettyihin haastattelun osioihin, kuten työnantajaan tai palkkaukseen liittyviin kysymyksiin. Lisäksi puuttuvia tietoja esiintyy haastattelijoiden vaihtumisesta johtuvien haastattelutyylillisten erojen muodossa.

Taulukko 1: Valmistuneet ja kyselyyn vastanneet vuosittain

Vuosi	Valmistuneet	Haastatellut	Vastausprosentti
1999	55	47	85
2000	61	56	92
2001	61	54	89
2002	52	46	88
2003	74	60	81

Sukupuoli

Vastanneista 71 prosenttia oli naisia (186 vastaajaa) ja 29 prosenttia miehiä (77 vastaajaa). Valmistuneista kyselyvuosina oli miehiä 87 ja naisia 216. Näin ollen miehistä vastasi 89 prosenttia ja naisista 86 prosenttia valmistuneista. Kaikkia valmistuneita ei tavoitettu, tai he eivät suostuneet vastaamaan. Valmistuneita naisia oli huomattavasti miehiä enemmän joka vuonna.

Ikä

Vastaushetkellä nuorin vastaaja oli 24-vuotias ja vanhin vastaaja 57-vuotias. Pääosin vastaajien ikä oli 26–30-vuotta. Heitä oli 65 prosenttia. Seuraavana ikäryhmänä oli 31–35-vuotiaat, joita oli vastaushetkellä 16 prosenttia. Ikä on määritelty kunkin vastaajan vastaushetkellä olleesta iästä.

Siviilisäätö ja huollettavat

Vastanneista 57 prosenttia on avo- tai avioliitossa (151 vastaajaa). Eronneita on vastaushetkellä kaksi henkilöä. Naimattomiksi itseään kutsuvia on vastanneista 42 prosenttia (110 vastaajaa). Lapsia vastanneista on 16 prosentilla (42 vastaajalla). Heistä 55 prosentilla oli vastaushetkellä vain yksi lapsi, 31 prosentilla oli kaksi lasta. Kolmella vastaajalla oli kolme lasta sekä yhtä monella oli neljä lasta.

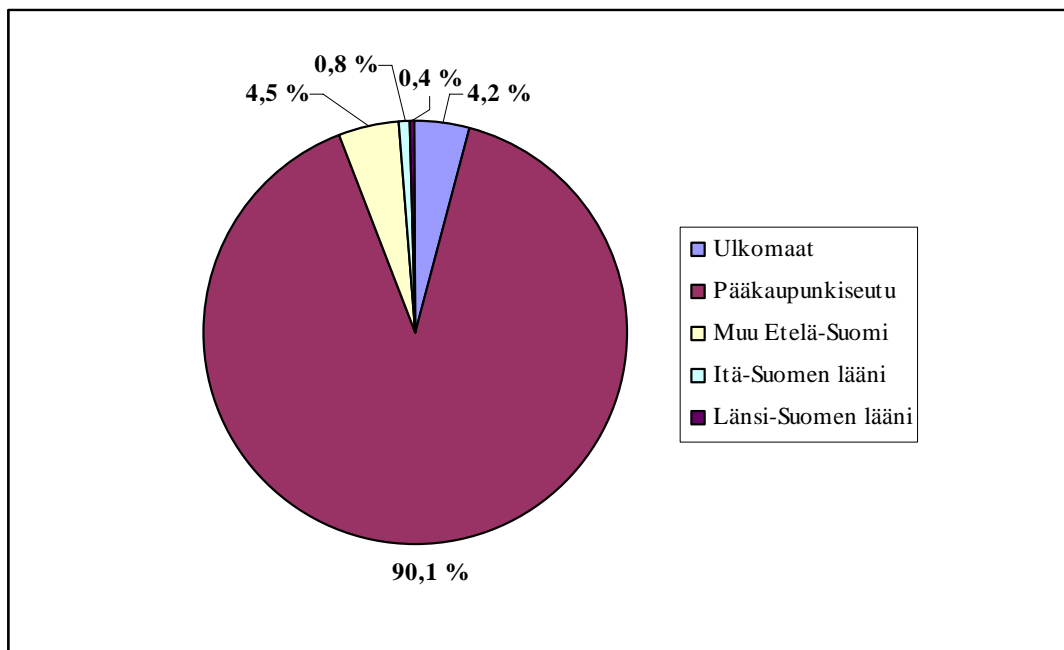
Äidinkieli

Vastaajista hieman reilu 84 prosenttia puhuu äidinkielenään suomea ja 10 prosenttia ruotsia. Muita kieliä puhuu vastaajista hieman yli 5 prosenttia (14 henkilöä), joista puolella on äidinkielenään englanti ja kolmella vastaajalla saksa. Lisäksi vastaajien äidinkielinä olivat ranska, espanja, heprea ja puola.

Asuinpaikka

Kyselyyn vastanneista 263 valmistuneesta 90 prosenttia asuu pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Vantaa, Espoo ja Kauniainen), ja pelkästään Helsingissä asuu 77 prosenttia. Etelä-Suomen alueella asuu vastanneista 95 prosenttia (katso kuvio 1). Muualla Suomessa asuu 3 vastannutta, kaksi Itä-Suomessa ja yksi Länsi-Suomessa. Ulkomailla vastanneista asuu 4 prosenttia (11 vastaajaa). Korkeasti kouluttautuneiden sijoittuminen suuriin kaupunkeihin on yleinen ilmiö, eikä asuinpaikka välttämättä vastaa työskentelykaupunkia. Helsingin osuus työllistäjänä lienee korkeampi.

Kuvio 1: Valmistuneiden alueellinen sijoittuminen (n=263)

Opintolinja ja pro gradu -tutkielman arvosana

Yleinen valtio-oppi jakautuu kolmeen linjaan: kansainvälinen politiikka (nykyisin maailmanpolitiikka), hallinto- ja organisaatiot sekä yleinen linja (nykyisin politiikan tutkimuksen linja). Vastaajista 53 prosenttia on tehnyt pro gradu -tutkielmansa kansainvälisen politiikan linjalta,

24 prosenttia hallinnon ja organisaatioiden linjalta ja 23 prosenttia yleiseltä linjalta. Vastaajista suurin osa (40 prosenttia) on saanut pro gradu – tutkielmastaan arvosanan cum laude approbatur. Magna cum laude approbaturin puolestaan oli saanut 38 prosenttia. Loput vastaajista jakautuvat asteikon molemmin puolin, kuitenkin siten, että hajonta painottuu arvosteluasteikon heikommalle puolelle. Linjoittain suunta oli samanlainen.

Jatko-opiskelu

Jatko-opintoja vastaushetkellä suoritti 10 prosenttia (25 vastaajaa). Kaikista vastanneista 26 prosenttia (69 vastaajaa) ilmoitti, ettei varmasti aio suorittaa, 40 prosenttia (106 vastaajaa) ilmoitti ehkä aikovansa ja 24 prosenttia (63 vastaajaa) ilmoitti varmasti aloittavansa jatko-opinnot tulevaisuudessa.

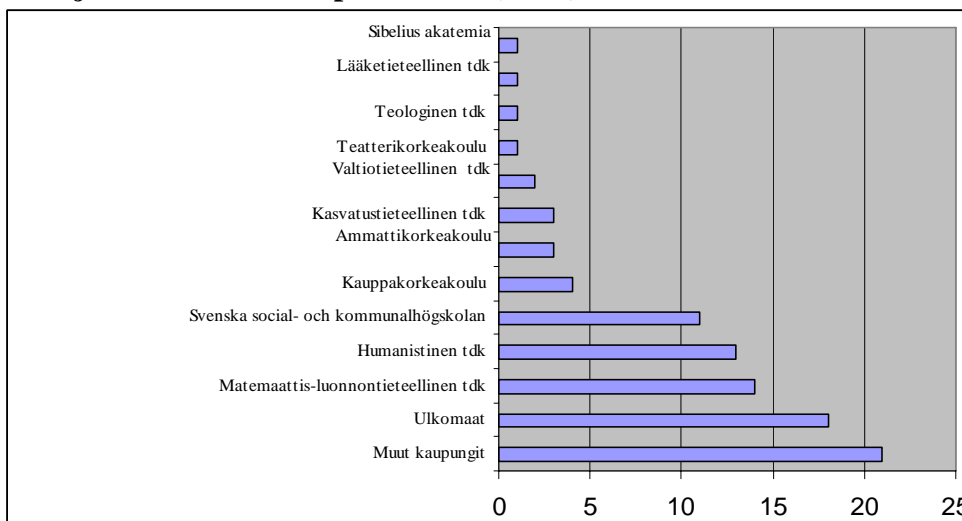
Muut tutkinnot

80 prosentilla vastanneista ei ole muuta tutkintoa. Vastanneista siis kuitenkin 20 prosenttia on opiskellut myös valtiotieteiden maisterin tutkinnon lisäksi muuta tutkintoa, heistä seitsemän jopa kaksi muuta tutkintoa. Eri tutkintojen kirjo on laaja, mutta eniten (26 prosenttia) oli yo-merkonomin tutkintoja. Myös sosionomin ja BA-tutkinto (Bachelor of Arts) nousivat ohi muiden. Raportin liitteistä on löydettävissä laajempi lista eri tutkinnoista.

Aikaisempi opiskelutausta

Kaikista vastaajista 33 prosenttia (93 vastaajaa) oli opiskellut aikaisemmin muualla, jotkut jopa muutamassa paikassa. Heistä eniten oli aikaisemmin opiskellut muissa Suomen yliopistoissa (23 prosenttia) tai ulkomailla (18 prosenttia). Helsingin yliopiston sisällä suurin opiskelijamäärä tuli matemaattis-luonnontieteellisestä tiedekunnasta. Heitä oli 15 prosenttia. Myös humanistisessa tiedekunnassa (13 prosenttia) sekä Svenska social- och kommunalhögskolanissa (11 prosenttia) aikaisemmin opiskelleita oli huomattavan suuri määrä. Muualta Helsingistä valtio-oppiin oli tullut myös 11 prosenttia, heistä kaksi vastaajaa valtiotieteellisen tiedekunnan sisältä. Lisäksi vastaajissa oli muutama ammattikorke- sekä opistotason koulutuksen suorittanut ja muutama heti paikan saatuaan vaihtoon tai armeijaan lähtenyt henkilö. Katso kuvio 2.

Kuvio 2: Vastaajien aikaisemmat opiskelualat (n=93)

Opiskelun kesto

Opiskelut kestivät vastanneilla keskimäärin 6,5 vuotta. 62 prosenttia vastanneista valmistui 5-8 vuodessa ja 20 prosentilla opinnot kestivät korkeintaan neljä vuotta. Loput vastaajat jakaantuivat siten, että 12 prosenttia valmistui alle 12 vuodessa, 4 prosenttia alle 16 vuodessa ja yhteensä viisi vastaajaa opiskeli yli tämän ajan. Sukupuolittain vertailtuna suuria eroja ei ollut, naiset kuitenkin valmistuivat hieman aikaisemmin. Vastaajien keskimääräisessä valmistumisajassa naisista valmistui 78 prosenttia ja miehistä 68 prosenttia. Koska eniten vuosia opintoihinsa käyttäneiden kesken hajontaa on hyvin paljon, muuttavat yksittäiset henkilöt paljon keskiarvoa ja prosenttiosuutta.

Suurin osa vastaajista, 88 prosenttia, ei ollut poissaolevana yhtään lukukautta opintojen aikana. Vastanneista yhden lukukauden oli ollut poissaolevana 11 prosenttia, samoin kaksi lukukautta poissaolleina. Syynä oli useimmiten asepalveluksen suorittaminen tai ulkomailla oleskelu.

Valmistumisen ja haastattelun välinen aika

Haastattelut on tehty eri aikoina valmistumisen jälkeen. Koska ne on tehty puhelimitse, on haastattelun ajankohtaan vaikuttanut se, miten valmistuneet on saatu kiinni ja koska heillä on ollut aikaa vastata haastattelukysymyksiin. Valmistumisen ja haastattelun väliin jäänyt aika jakautuu siten, että yli puolelle vastanneista haastattelu on tehty ensimmäisen viiden kuukauden aikana valmistumisesta (58 prosenttia). Siitä seuraavan viiden kuukauden aikana on haastateltu 18 prosenttia, ja 11–15 kuukauden jälkeen valmistumisesta 17 prosenttia valmistuneista. Loput haastattelut on tehty kuitenkin alle 19 kuukauden päästä valmistumisesta. Voidaan siis todeta, että vaihtelut haastatteluajankohdalle ovat melko suuret. Näin ollen työllisyystilanne saattaa paikoin vaihdella, sillä osalla vastaajista on ollut enemmän aikaa työllistyä valmistumisensa jälkeen.

3 OPISKELUAIKA

Haastattelussa kysyttiin valmistuneilta heidän työkokemustaan sekä ennen opintoja että niiden aikana. Lukukausien aikainen työhistoria on eroteltu haastattelussa kesätöistä, joskin työnantajat ovat usein olleet samoja. Kokemukset ulkomailta on kysytty ja tutkittu erikseen. Samoin harjoittelua on selvitetty erikseen, sillä sen kehittämisen tarve nousi esiin monesta vastauksesta. Harjoittelu on melko usein mielletty ainoaksi oman alan työkokemukseksi opiskelun aikana.

3.1 Työnteko ennen opintojen aloittamista

Työnteko ennen opintojen aloittamista käsittää työt, joita vastaajat ovat tehneet nuorempana tai samanaikaisesti aikaisempien opintojen kanssa. Valmistuneilta kysyttiin työkokemusta vuosina, työpaikkojen lukumäärää sekä työn sisältöä. Kaikista vastanneista 97 prosenttia oli työskennellyt ennen valtio-opin opintojen alkua, keskimäärin enintään kolme vuotta. Suurin vastausstiheys oli enintään yhden vuoden työkokemuksella (40 prosenttia). Keskimäärin eri työnantajia oli vastanneilla ollut kolme, joskin kaksi eri työnantajaa esiintyi useimmiten.

Vastaajilla oli haastattelussa valittavanaan seuraavat työnantajasektorit:

- yksityinen
- kunta
- valtio
- seurakunta
- järjestö tai säätiö
- itsenäinen yrittäjä
- yliopisto, korkeakoulu tai Suomen Akatemia

Vastaajien yleisin työnantajasektori oli yksityinen. Se oli sektorina 74 prosenttisesti kaikissa vastauksissa. Kuntasektori nousi vastauksista toisena suurena työllistäjänä, työllistäen 14 prosenttia vastaajista. Muilla sektoreilla esiintymät olivat huomattavasti matalampia ja lähes yksittäisiä. Valtio sekä järjestöt olivat työllistäneet molemmat neljä prosenttia, seurakunnan ja korkeakoulujen osuukseen ollessa noin kahta prosenttia.

Eri töiden kirjo oli laaja, mutta muutamia yleisempiä työnkuvauksia voidaan kuitenkin nostaa esiin. Erilaiset myynti- sekä ravinto-alan työt olivat yleisimpiä, mutta useita mainintoja saivat myös toimistotyöt, puutarhatyöt sekä siivous. Au pair -työt ulkomailla olivat olleet yleisiä välivuoden työpaikkoja. Ylipäätään työkokemukset ulkomailta olivat melko yleisiä. Kuntasektorin osuutta selittävät erilaiset kuntien nuorille tarjoamat kesätyöpaikat, kuten puutarhanhoitotyöt. Vastauksista voidaan todeta, että pääasiassa työt eivät liittyneet suoranaisesti tulevaan opiskeluaan. Joillain vastaajilla työt liittyivät aikaisempiin opintoihin tai tutkintoihin. Erot sukupuolten välillä eivät olleet merkittäviä, ja molemmissa sukupuolissa oli ennen opintojen aloittamista työskennelty yli 90 prosenttisesti.

3.2 Työskentely ja opiskelu kesäisin

Kaikista vastanneista 97 prosentilla (255 vastaajaa) oli ollut kesätyöpaikka. Keskimäärin he olivat työskennelleet viitenä kesänä. Neljänä kesänä oli kuitenkin yleisin vastaus (59 vastaajalla). Vastaajilta tiedusteltiin myös eri työnantajien tai eri työnkuvien määrää. Keskimäärin vastaajille oli ollut kesäisin 3 eri työnantajaa, mikä oli myös yleisin vastaus (28 prosenttia). Ainoastaan vuonna 2003 valmistuneiden keskuudessa kaksi kesätyönantajaa oli yleisin vastaus. Sektorikohtaisesti yksityinen sektori on yleisin työllistäjä. Se oli toiminut työllistäjänä 56 prosenttisesti. Valtion ja kunnan rooli kesätyöllistäjänä on ollut melko pieni. Koko aineistoa tarkastellen kunta-alan töitä kesäisin oli 7 prosenttia ja valtion tarjoamia töitä 24 prosenttia. Järjestöt ja säätiöt toimivat työllistäjinä 8 prosentissa ja yliopisto tai korkeakoulu neljässä prosentissa tapauksista. Lisäksi seurakunta sai viisi mainintaa ja kolme vastaajaa ilmoitti toimineensa jonain kesänä yksityisyrittäjänä. On kuitenkin otettava huomioon, että vastaajien kesätyömäärät vaihtelevat. On siis vaikea yleistää kesätöiden kehitystä tai tarkastella esimerkiksi sektoreiden muuttumista vuosien varrella. Lisäksi kesätyö on usein ollut sama, jossa opiskelija on myös lukuvuoden aikana työskennellyt. Naiset olivat työskennelleet miehiä hieman enemmän. Naisista yli 98 prosenttia ilmoitti kesätöistään, kun taas miehissä työskennelleiden määrä oli 94 prosenttia.

Vastaajista 71 prosenttia on opiskellut kesäisin. Haastattelusta ei käy ilmi, oliko opiskelu kesäisin päätoimista vai työn ohessa suoritettua. Keskimäärin opiskelijat suorittivat koko opiskeluaikana kesäisin 11 opintoviikkoa, mutta kymmenen opintoviikon määrä esiintyi yleisemmin. Joukossa oli myös useita, jotka olivat suorittaneet vain muutamia opintoviikkoja. Usein opintoviikkomäärä jakautuikin usealle kesälle. Osa vastaajista mainitsi, että oli tehnyt esimerkiksi pro gradu –

tutkielmaansa, mutta varsinaista opintoviikkomäärää oli vaikea ilmoittaa. Lisäksi osa vastaajista oli suorittanut tutkintoon sisällytettävän harjoittelunsa kesällä, ja siitä saanut opintoviikkoja, joskaan niitä ei ole erikseen ilmoitettu. Miehet olivat opiskelleet naisia ahkerammin kesällä. Heistä 74 prosenttia ja naisista 69 prosenttia oli suorittanut opintojaan myös kesällä.

3.3 Työskentely lukukausien aikana

Kaikista vastanneista 97 prosenttia ilmoitti työskennelleensä lukukausien aikana. Eniten vastaajat olivat työskennelleet viitenä akateemisena vuotena (17 prosenttia työskennellyistä). Aineistosta ei käy ilmi, monenako kuukautena vuodesta vastaajat työskentelivät. Ei siis voida sanoa, oliko vastaajilla kuukausia, jolloin he eivät työskennelleet vaan keskittyivät opintoihinsa. Hajonta oli kuitenkin suuri. Alle viisi vuotta työskennelleitä oli 65 prosenttia, kuudesta kymmeneen vuotta työskennelleitä 28 prosenttia, yhdestätoista viiteentoista vuotta työskennelleitä 5 prosenttia sekä yli kuusitoista vuotta työskennelleitä vain 3 vastaajaa. Käytännössä nämä muutamat vastaajat ovat niitä, jotka ovat siirtyneet työelämään jo opiskeluvaiheessa, ja itse valmistuminen on jäänyt toissijaiseksi. Naiset olivat työskennelleet myös lukukausien aikana hieman ahkerammin. Kaikista naisista töitä oli tehnyt lähes 98 prosenttia, kun miesten kesken osuus oli 94 prosenttia. Jakauma oli samanlainen kuin kesätöissäkin.

Yleisintä työssä käyneiden vastaajien keskuudessa oli ollut työskentely kahdella eri työnantajalla. Vastaukset kuitenkin jakautuivat siten, että yhdestä viiteen työnantajaa oli lähes yhtä yleistä, ja kuudesta yhdeksään työnantajaa enää muutamilla. Keskimääräinen viikkotuntimäärä oli vastaajien keskuudessa 26 tuntia. 40 tunnin työviikkoon suhteutettuna opiskeluihin käytetty aika on siis ollut alle puolet. Vastaukset jakaantuivat kahdesta tunnista aina 50 tuntiin viikossa. Lukukausien aikana työtä tehneistä 13 prosenttia vastaajista oli työskennellyt koko ajan kokopäiväisesti. Yhdellä tai kahdella työnantajalla työskennelleillä yleisimpiä tuntimääriä olivat 15 tai 20 tuntia. Tuntimäärä mukaillee yleistä osa-aikatyön viikkotuntimäärää. Mitä useammaksi eri työnantajien määrä kasvoi, sitä suuremmaksi kasvoi myös viikkotuntimäärä. Voidaan siis olettaa, että työ muuttui osa-aikaisesta kokopäiväiseksi opintojen edetessä.

Lukukausien aikaisen työnteon yleisin työnantaja sektori oli yksityinen. Se toimi työnantajana 50 prosentissa kaikista vastauksista. Valtio, järjestöt ja korkeakoulut olivat seuraavaksi yleisimpiä työllistäjiä. Valtion osuus työllistäjänä oli 24 prosenttia, järjestöt tarjosivat 10 prosenttia työpaikoista ja korkeakoulut 8 prosenttia. Loput vastaukset jakautuivat siten, että kunta työllisti noin kuutta prosenttia kaikista töistä ja muutama vastaaja toimi itsenäisenä yrittäjänä.

Lukukausien aikaiset työt olivat melko samankaltaisia kuin kesätyötkin. Suurin osa vastaajista toimi erilaisissa asiakaspalvelutehtävissä kaupoissa ja ravintoloissa sekä toimistotöissä. Lukukausien aikana opettajan sijaisuudet peruskouluissa sekä muut opettajan työt (esim. kielten opetus) olivat myös yleisiä. Työharjoittelupaikat olivat myös yleisiä lukukauden aikaisia työllistäjiä, joskin näissä työskentely oli määräaikaista ja usein verrattain lyhytaikaista. Mitä useammaksi eri työnantajien määrä kasvoi, sitä yleisemmin työ muuttui kohti ns. oman alan töitä. Nämä olivat myös usein niitä työpaikkoja, joihin vastaajat jäivät valmistuttuaan.

Lähes kaikki vastaajat siis olivat työskennelleet opintojensa aikana. Tämän vuoksi selkeää vastausta sille, vaikuttiko työnteke opintojen keston, ei voida antaa. Vastauksista ei käy ilmi, miten kokonaisvaltaista työ oli koko lukuvuoden aikana. Vaikkakin vastaajilta kysyttiin työtuntimääriä, eivät vastaukset kerro, olivatko työsuhteet lyhyitä vai pysyviä. Ainoastaan viidessä vuodessa valmistuneiden kesken vastanneista jopa viisi (5) ei ollut tehnyt työtä koko opintojensa aikana.

Kuusi vuotta tai vähemmän opiskelleiden keskuudessa oli muina vuosina aina yksi vastaaja (paitsi kaksi vuotta opiskelleiden keskuudessa), joka ei ollut työskennellyt. Kuutta vuotta kauemmin opiskelleiden keskuudessa heitä ollut yhtään. Työnantajien lukumääräkään ei osoita erityisiä eroja. Pääosin vastaajilla oli 1-5 eri työnantajaa. Ainoastaan nopeimmin sekä hitaimmin valmistuneilla vastaajilla työnantajia oli vain 1-2 eri työnantajaa. Useat vastaajat itse kuitenkin kokivat työnteon vaikuttaneen opintojen keston (126 mainintaa).

3.4 Työharjoittelu

Työharjoittelu on osa maisterin tutkinnon syventäviä opintoja. Työharjoittelusta saa työkokemuksen lisäksi myös opintoviikkoja palauttamalla työn päättymisen jälkeen harjoittelusta raportin. Harjoittelukäytäntö on hieman muuttunut vuosien varrella. Tiedekunta saa varat harjoittelun tukemiseen valtiolta, jonka jälkeen tiedekunta jakaa rahat laitoksittain. Aikaisemmin valtio-opin laitos tuki kolmen kuukauden harjoittelujaksoja. Harjoitteluraha jaettiin hakijoiden kesken siten, että opintoviikkomäärä toimi ratkaisevana jakoperusteena. Tiedekunnan kautta tulleet resurssit ovat kuitenkin viime vuosina vähentyneet. Tällä hetkellä laitos tukee valittuja opiskelijoita kahden kuukauden palkalla. Jakoperusteita on muutettu siten, että jokaisella hakijalla on oltava tietty kokonaisopintoviikkomäärä (120 opintoviikkoa), joista vähintään 52 opintoviikkoa tulee olla pääaineesta. Ehdot täyttäneiden hakijoiden kesken arvotaan vuosittain harjoittelurahan saavat. Näin on pystytty takamaan se, että niillä joilla on paljon opintoviikkoja (esimerkiksi kahta tutkintoa suorittavat), eivät asetu hakijoissa etusijalle, vaan hakuprosessia on pyritty tasapainottamaan ja aikaistamaan. Työharjoittelu sijoittuu joka tapauksessa opintojen loppuvaiheeseen, joskaan se ei enää välttämättä toimi opintoja pitkittävänä, kuten aikaisempi käytäntö saattoi tehdä). Harjoittelusta opiskelija saa vähintään 875 euron suuruisen kuukausipalkan.

Vuosina 1999–2003 harjoittelurahaa hakeneita oli enemmän kuin saajia (katso taulukko 2). Viiden vuoden aikana yli puolet hakeneista sai harjoittelurahan. Pienin saajaprosentti oli vuonna 1999, jolloin 68 hakijasta 34 saivat rahoituksen kahden kuukauden harjoitteluun (50 prosenttia). Vuonna 2001 hakijamäärä oli erityisen alhainen. Hakijoita oli ainoastaan 38, heistä 34 myönnettiin rahoitus (90 prosentille hakijoista). Selvitysvuosina rahaa jaettiin vuosittain 34 opiskelijalle. Ainoastaan vuonna 2003 rahan sai 35 opiskelijaa, sillä edelliseltä vuodelta oli jäänyt määrärahoja käyttämättä.

Taulukko 2: Harjoittelupurahaa hakeneet ja rahan saaneet vuosina 1999–2003

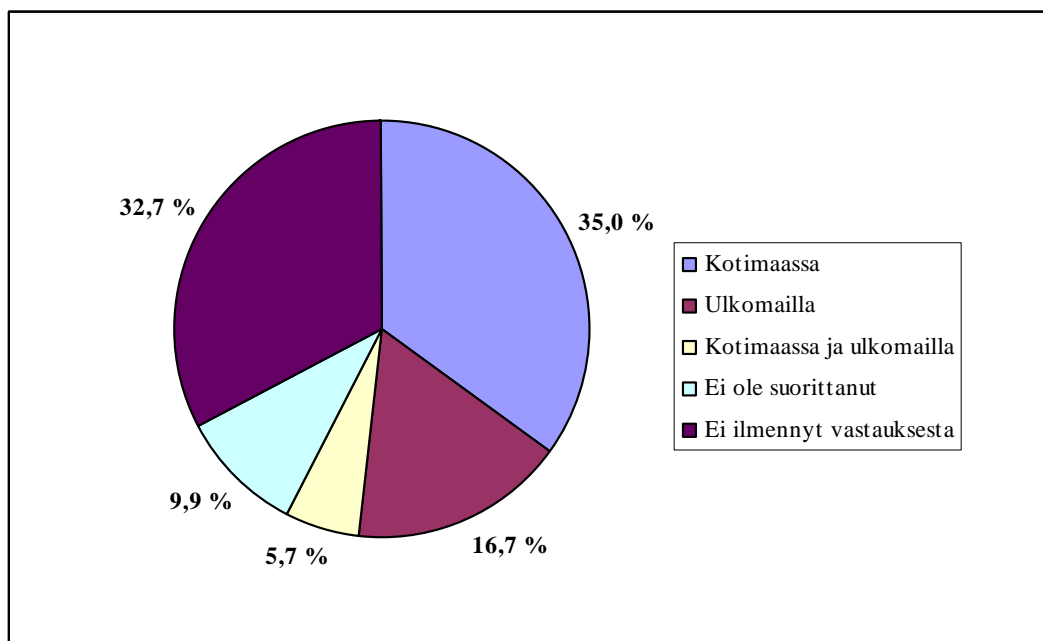
Vuosi	Rahoitusta hakeneet	Rahoitusta saaneet	Saajaprosentti
1999	68	34	50
2000	62	34	55
2001	38	34	90
2002	46	34	74
2003	60	35	58

Haastattelussa ei varsinaisesti kysytty työharjoittelun suorittamista. Monesta vastauksesta mainita kuitenkin löytyi. Huomioon otettiin sekä laitoksen kautta saadut harjoittelupaikat että itse hankitut. Jotta itse hankitulla harjoittelupaikalla saa opintoviikot tutkintoon, täytyy työpaikka hyväksyttävä laitoksella. Mainintoja esiintyi 67 prosentissa vastauksista. Näistä 52 prosenttia oli suorittanut harjoittelun kotimaassa, 25 ulkomailla ja 9 prosenttia sekä kotimaassa että ulkomailla. 15 prosenttia ilmoitti selkeästi, ettei ollut suorittanut harjoittelua (katso kuvio 3). Harjoittelupaikat vaihtelivat, mutta usein kyseessä oli julkinen laitos. Eri ministeriöt olivat kotimaisessa harjoittelussa suosittuja,

kun taas ulkomailla harjoittelijat työskentelivät pääsääntöisesti suurlähetystöissä. Myös kansainväliset järjestöt, kuten Yhdistyneet kansakunnat ja Euroopan unioni, esiintyivät usein.

Naisista 59 prosenttia oli suorittanut harjoittelun, kun vastaava luku miesten kesken oli 53 prosenttia. Erot sukupuolten välillä esiintyivät siinä, missä harjoittelu oli tehty. Naisista hieman yli puolet, 55 prosenttia, oli suorittanut harjoittelun kotimaassa. Miehistä kotimaassa harjoittelun teki 78 prosenttia. Naisista 32 prosenttia suoritti harjoittelun ulkomailla, ja 13 prosenttia sekä ulko- että kotimaassa. Miehistä ulkomailla suoritti harjoittelunsa 22 prosenttia.

Kuvio 3: Työharjoittelun suorittaminen (n=263)

Kotimaassa, ulkomailla tai molemmissa harjoittelun suorittaneista 40 henkilöä mainitsi työnsaannin olleen helppoa. Jopa 53 henkilöä harjoittelun suorittaneista lisäksi oli jo töissä valmistuessaan. Työharjoittelun ilmoittaneista ainoastaan 23 henkilöä mainitsi työnsaannin silti olleen vaikeaa. Voidaan siis todeta, että harjoittelu saattoi olla yksi merkittävä tekijä työnsaannissa.

Useassa vastauksista paneuduttiin harjoittelukäytännön ongelmakohtiin. Aikaisempien vuosien valmistuneiden kesken nousi oleelliseksi ongelmaksi se, että opintoviikkomäärä toimi ratkaisevana jakoperusteena, ja näin ollen moni opiskelija pyrki pitkittämään valmistumistaan, jotta rahan ja työkokemuksen sai ennen valmistumistaan. Tähän laitoksella on jo puututtu muuttamalla harjoitteluun pääsyn perusteita. Lisäksi vastauksissa mainittiin tarpeesta siirtää harjoitteluajankohta selkeästi aikaisempaan vaiheeseen opintoja. Oman alan työkokemus, sekä harjoittelun kautta avautuva näköalapaikka mahdollisille työmarkkinoille koettiin paitsi tulevaisuutta selkeyttävänä, myös opiskelumotivaatiota kohottavana. Harjoittelun siirtämistä esimerkiksi aineopintoihin suositeltiin.

Harjoitteluun liittyy myös muita ongelmia. Koska määrärahoja on rajoitetusti, myös varsinaista harjoittelurahaa saa vain muutama kymmenen opiskelijaa vuodessa. Usea opiskelija kuitenkin katsoo harjoittelun tärkeäksi esimerkiksi kesätöitä ja tulevaisuuden työpaikkoja haettaessa, ja suostuukin harjoitteluun joko ilmaiseksi tai lähes ilmaiseksi. Työpaikat myös olettavat

harjoittelijoiden työskentelevän vähintään kolme kuukautta. Koska laitos tarjoaa rahaa vain kahdelle kuukaudelle, suostuu usea opiskelija työskentelemään kolmannen kuukauden ilmaiseksi, jotta pystyy kilpailemaan muiden hakijoiden kanssa. Ulkomailla harjoiteltaessa taas kulut ovat usein suuremmat, mutta rahan suuruus on usein sama kuin kotimaassa. Asunnon etsintä, matkustuskulut, sekä eläminen syövät suuren osan pienehköstä rahasta. Harjoitteluajana opiskelija ei myöskään voi nostaa opintotukea, sillä harjoittelusta saa vain kolme opintoviikkoa. Kela olettaa tukikuukausina suoritettavan vähintään 2,7 opintoviikkoa. Suostuessaan ilmaiseen tai lähes ilmaiseen harjoitteluun opiskelijat osoittavat työnantajille, että työntekijöitä löytyy ilman palkkaakin. Näin ollen työnantajat eivät ota vastuuta palkan maksusta. On myös opiskelijoita, jotka rahoittavat harjoittelunsa opintolainalla. On myös työnantajia, jotka maksavat ylimääräisiltä kuukausilta sekä työnantajia, jotka maksavat laitoksen rahoisuuden lisäksi palkkaa, jotta se lähentelisi edes osittain alalla olevia palkkakäytäntöjä.

Harjoittelu nostettiin esiin lukuisissa korjausehdotuksissa. Harjoitteluperusteiden ja palkkauksen ohella kritisoitiin laitoksen suhteita työnantajiin. Yksityisen sektorin osuus työllistäjänä on suuri, joten myös harjoittelupaikkoja yksityisellä sektorilla kaivattiin lisää. Työnohjausta sekä työtehtävien selkeyttämistä toivottiin työnantajapuolelta. Harjoittelijat toisaalta tekevät harjoittelupaikassaan normaalia työtä huonolla palkalla, tai vaihtoehtoisesti eivät koe saavansa tarpeeksi vastuuta eivätkä mielekkäitä työtehtäviä. Harjoittelun suorittavat kuitenkin ovat pääsääntöisesti lähes valmiita valtiotieteiden maistereita. Harjoittelukäytännön hyötyjä ja hankaluuksia analysoidaan avovastauksista tarkemmin kohdassa 7.2.

3.5 Opiskeluaan liittyvät työpaikat

Vastaajista 83 prosenttia (217 vastaajaa) ilmoitti työskennelleensä opiskeluaikana koulutusta tai alaa vastaavassa työpaikassa. Heistä puolet ilmoitti työkokemuksen olevan korkeintaan yhden vuoden mittainen. Vastanneista 10 prosenttia ilmoitti työskennelleensä omalla alalla opintojen aikana yli viisi vuotta. 60 prosentti ilmoitti selvästi, että harjoittelu toimi oman alan kokemuksena. Muuta oman alan kokemusta oli kartutettu esimerkiksi tutkimusavustajan sekä konsultin töillä. On kuitenkin huomattava, että oman alan kokemuksen määrittely on vaikeaa, eikä välttämättä ollut kaikille yhtä selkeä käsite. Luultavasti useammassa työssä on akateemisella koulutuksella ollut merkittävä osa, joskaan työ sinällään ei olisi varsinaisesti valtio-opilliseksi miellettyä. Voidaan kuitenkin todeta, että erittäin moni vastaaja koki saaneensa jo opiskeluaikanaan jonkinlaista kosketuspintaa omaan alaan. Naisilla oli hieman enemmän oman alan kokemusta. Kaikista vastanneista naisista 84 prosentilla oli oman alan kokemusta, kun taas vastanneista miehistä osuus oli 78 prosenttia. Pääosin oman alan kokemusta oli kartoitettu harjoittelulla, mutta myös mm. toimittajan töillä.

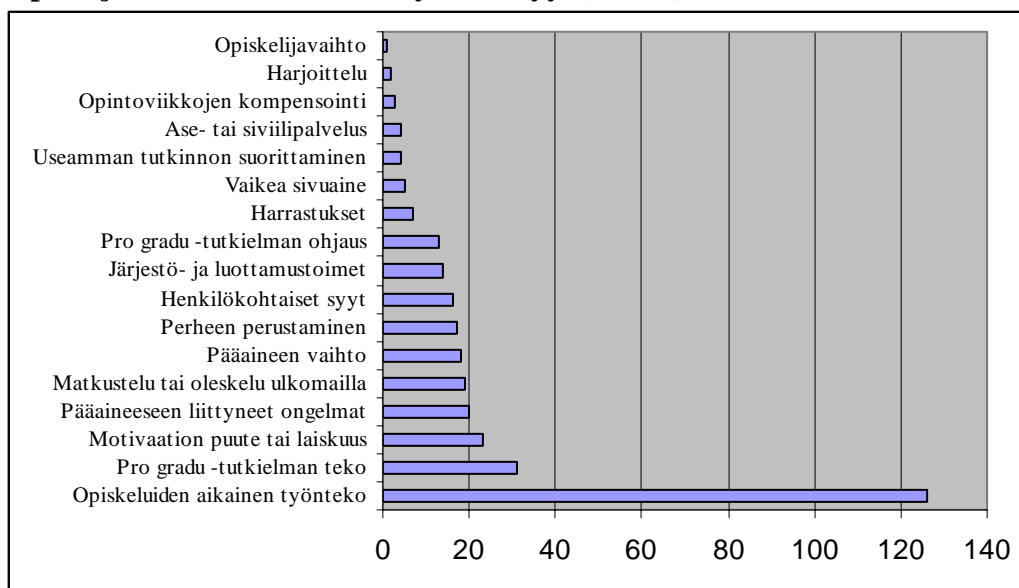
3.6 Opintojen mahdollinen viivästyminen

Opiskelut kestivät vastanneilla keskimäärin 6,5 vuotta. Vastanneista 62 prosenttia valmistui 5-8 vuodessa ja 20 prosentilla opinnot kestivät korkeintaan neljä vuotta. Loput vastaajat jakaantuivat siten, että 12 prosenttia valmistui alle 12 vuodessa, 4 prosenttia alle 16 vuodessa ja yhteensä viisi vastaajaa opiskeli yli tämän ajan.

Kaikista vastanneista 74 prosenttia ilmoitti opintojen viivästyneen aiotusta. Syitä viivästy miseen löytyi useita. Syitä kysyttiin avoimilla kysymyksillä, ja yhdellä vastaajalla saattoi olla useita syitä (katso kuvio 4). Yhteensä erilaisia mainintoja tuli 323. Työnteko koettiin selkeästi useimmin syynä

opintojen viivästyminen (126 mainintaa). Henkilökohtaiset syyt, perheen perustaminen sekä asepalveluksen suorittaminen olivat myös usein mainittuja syitä opintojen viivästyminen (yhteensä 37 mainintaa). Muut syyt koskivat opintoja sen eri puolilta. Pro gradu -tutkielman tekoon ja ohjaamiseen liittyvät ongelmat olivat yleisiä (44 mainintaa). Itse opiskeluun liittyvinä ongelmina koettiin pääaineen vaihto, vaikeat sivuaineet, opinto-ohjauksen puute, muista yliopistoista suoritettujen opintoviikkojen hankala kompensointi, arvosanojen korottaminen, useamman tutkinnon suorittaminen sekä pakollisiin opintoihin liittyneet ongelmat (esimerkiksi kirjojen huono saatavuus tai kurssien rajoitetut opiskelijamäärät). Näihin kaiken kaikkiaan tuli 46 mainintaa. Järjestötoiminta, matkustelu sekä harrastukset niin ikään koettiin opintoja hidastaneina, joskin muutama mainitsi, että niihin kului aikaa, mutta ne eivät hidastaneet vaan pikemminkin tukivat opintoja. Yhteensä mainintoja oli 40 mainintaa. Lisäksi 23 mainintaa koski motivaatiopulaa tai laiskuutta opintojen jossain vaiheessa. Muutamana maininnan saivat lisäksi harjoitteluun ja opiskelijavaihtoon käytetty aika tai niihin liittyneet ongelmat. Lisäksi tuli yksittäisiä mainintoja siitä, ettei esimerkiksi laman aikana kannattanut valmistua tai opintojen viivästyminen oli oma päätös. Mainitsipa muutama myös, että itse opiskelijaksi pääsyn vaikeus viivästytti aiottua opiskeluaikaa. Sukupuolten välillä ei ollut merkittäviä eroja, molemmissa tapauksissa noin 74 prosenttia ilmoitti opintojen viivästyneen. Miehillä merkittävämpänä viivästyksen syynä voi todeta olleen työ, muutamilla opiskeluun tai perheeseen liittyvät syyt. Naisten maininnoista pääasiallisena nousivat ongelmat gradunteossa.

Kuvio 4: Opintojen mahdollisen viivästyksen syyt (n=323)

4 KANSAINVÄLISYYS

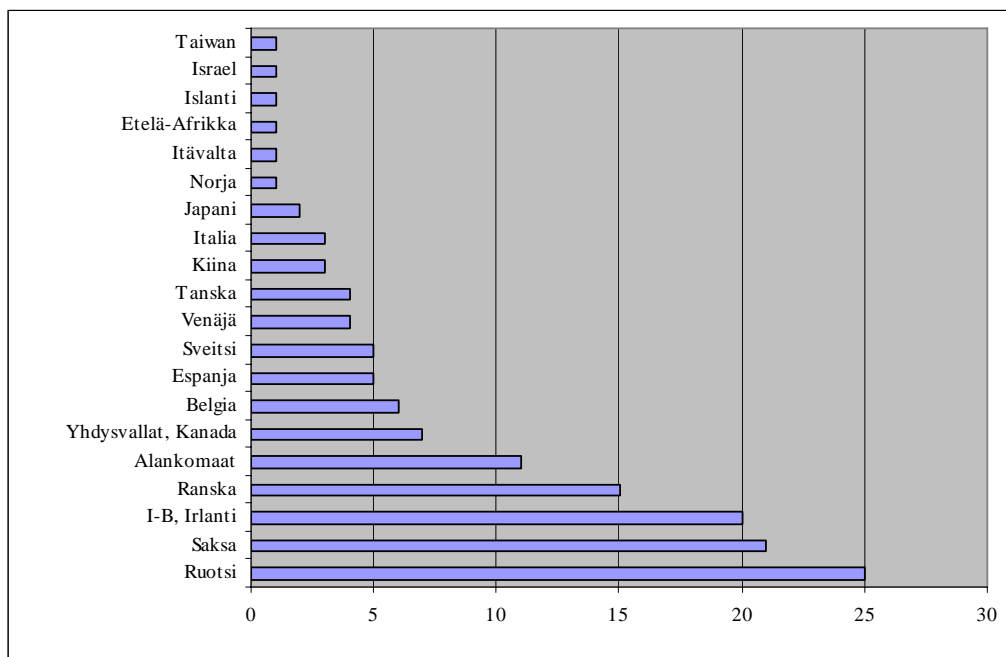
4.1 Ulkomailla opiskelu

Opiskelijavaihto sekä kouluttautuminen ulkomailla ennen valtio-opin laitoksella suoritettuja opintoja olivat vastaajien keskuudessa yleisiä. Kaikista vastaajista 45 prosenttia oli opiskellut ulkomailla (katso kuvio 5). Naisista vaihdossa oli ollut 47 prosenttia, miehillä vastaava luku oli hieman matalampi, 40 prosenttia. Yleisemmin ulkomailla oli suoritettu 15 tai 20 opintoviikkoa. Joukossa oli myös neljä vastaajaa, jotka olivat suorittaneet ulkomailla enemmän kuin 120 opintoviikkoa, eli kokonaisen tai lähes kokonaisen tutkinnon. Nämä olivat ns. BA-väylän kautta valittuja opiskelijoita, jotka aloittavat opinnot Helsingin yliopistossa syventävien opintojen tasolta.

Kaikista ulkomailla opiskelleista vastaajista 20 opintoviikkoa tai enemmän oli suorittanut 47 prosenttia ja sen alle oli suorittanut 53 prosenttia.

Yhdessä maassa opiskelleita oli ulkomailla opiskelleista 87 prosenttia. Suosituin kohde oli Ruotsi, jossa oli ollut 19 prosenttia ulkomailla opiskelleista. Seuraavina tulivat Saksa sekä Iso-Britannia ja Irlanti. Euroopan ulkopuolisista maista esiintyi vain Yhdysvallat, Japani, Kiina ja Israel, joissa oli opiskellut 10 prosenttia. Vastanneista 15 henkilöä oli opiskellut myös toisen kerran ulkomailla. Ranska nousi esiin suosituimpana kohteena, ja Euroopan ulkopuolisena maana esiintyi nyt myös Taiwan. Tämän lisäksi kolmannessa maassa opiskelleita oli vastaajissa enää vain kaksi. Heistä toinen oli opiskellut Etelä-Afrikassa ja toinen Iso-Britanniassa.

Kuvio 5: Opiskelijavaihdon kohdemaat (146 mainintaa)

4.2 Ulkomailla työskentely

Valmistuneilta kysyttiin heidän työkokemuksistaan ulkomailta. Työn laatu ja kuvaukset vaihtelivat suuresti. Usea oli suorittanut ulkomailla työharjoittelun, mutta myös muita töitä mainittiin, kuten au pair -työt. Vastaajista 34 prosenttia (89 vastaajaa) oli työskennellyt ulkomailla. Heistä 83 prosenttia oli työskennellyt ulkomailla korkeintaan vuoden, yksi vastaaja oli työskennellyt yli neljä vuotta. 52 prosentilla ulkomailla työskennelleistä oli ollut vain yksi työnantaja, yhdellä vastaajalla jopa kuusi eri työnantajaa. Naiset olivat työskennelleet opiskeluaikanaan miehiä huomattavasti useimmin ulkomailla. Vastanneista naisista 38 prosenttia ilmoitti työskennelleensä jossain vaiheessa ulkomailla, kun taas miehistä 25 prosenttia ilmoitti tehneensä saman.

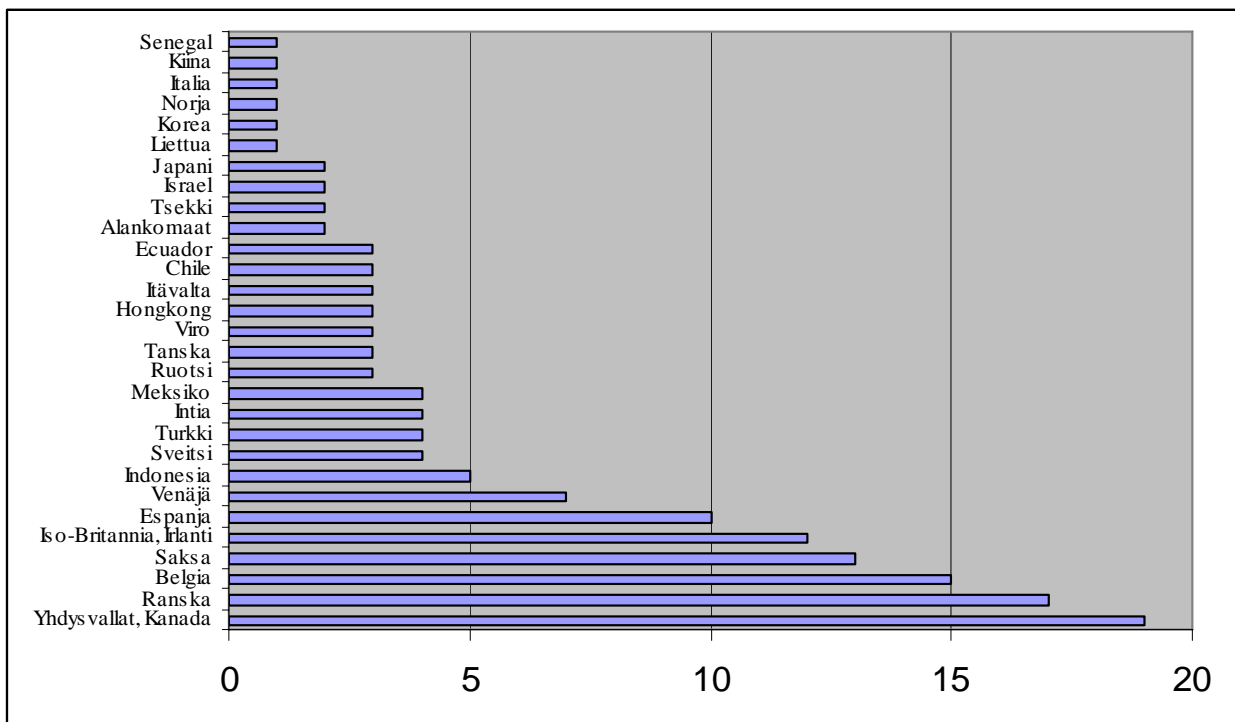
Ulkomailla työskennelleistä 53 prosenttia oli työskennellyt yhdessä maassa, 30 prosenttia kahdessa maassa ja 17 prosenttia kolmessa maassa (katso kuvio 6). Yhdessä maassa työskennelleiden keskuudessa Yhdysvallat oli ollut yleisin työskentelymaa. Siellä oli ollut 13 vastaajaa. Myös Ranska, Saksa ja Belgia olivat suosituimpien joukossa. Toisessa maassa olleiden kesken Belgia (5 vastaajaa) nousi Yhdysvaltojen ohi, mutta lisäksi Ranska oli edelleen suosittu kohde. Kolmessa maassa työskennelleet olivat suuntautuneet Yhdysvaltoihin ja Belgiaan. Yhdysvalloissa sijaitsee Yhdistyneiden Kansakuntien päämaja, joka on perinteisesti ollut suosittuna työharjoittelukohteena.

Belgian suosiota selittää pitkälti Euroopan unionin työt. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että valtio-opista valmistuneet olivat hajautuneet maailman kartalla hyvin laajasti. Euroopan ulkopuolisia mainintoja esiintyi 53, ja ne sijoittuivat 20 eri maahan. Työskentelymaita oli huomattavasti useampia kuin opiskelumaita.

Yksityinen sektori oli ulkomailla suurin työllistäjä. Ulkomailla työskennelleiden keskuudessa se oli työllistänyt 63 kertaa. Yhdellä työnantajalla työskennelleiden kesken valtio oli suurin työllistäjä (40 prosenttia). Työharjoittelu oli pääsääntöisesti tehty valtiolle, esimerkiksi suurlähetystöissä. Yksityinen työllisti 12 prosenttia vastaajista, joista usea työskenteli suuressa yrityksessä, viisi au pairina sekä viisi Ranskan Disneylandissa. Lisäksi viisi prosenttia mainitsi työnantajakseen järjestön tai säätiön, jolloin Euroopan unionin työt olivat yleisimpiä. Kahdella työnantajalla työskennelleiden kesken yksityinen sektori nousi valtiota suuremmaksi työllistäjäksi, tosin ero oli pieni. Valtiolla töitä teki 40 prosenttia ja yksityiselle sektorille 44 prosenttia vastaajista. Vastaajilla, joilla oli ollut useampi kuin kaksi työnantajaa ulkomailla, työnantaja oli joko yksityisellä tai järjestösektorilla.

Voidaan siis todeta, että valtio-opin laitokselta lähdetään melko usein sekä opiskelemaan että työskentelemään ulkomaille. Erilaiset määräaikaiset ulkomaankokemukset koettiin opiskelua tukeviksi. Vaihto-opiskelu useammassa maassa, sekä lisäksi harjoittelun suorittaminen ulkomailla tuntuu kiinnostavan tiettyjä opiskelijoita, ja kansainvälisyyteen kannustaminen on yliopistollakin kasvanut juuri haastatteluun osallistuneiden valmistuneiden opiskeluvuosina. Työsuhteet ulkomailla ovat usein lyhytkestoisia verrattuna kotimaassa tehtyihin töihin.

Kuvio 6: Suosituimmat työskentelymaat opiskeluaikana (149 mainintaa)

5 TYÖNHAKUPROSESSI

5.1 Työhaun kesto sekä sen luonne

Tulokset työnhakuprosessista osoittautuivat melko positiivisiksi. Työssäkävivistä kaiken kaikkiaan 51 prosenttia ilmoitti olleensa töissä jo valmistuessaan ja 33 prosenttia ilmoitti työhaun olleen ylipäätään helppoa. Ainoastaan 15 prosenttia ilmoitti hakuprosessin olleen tai olevan vaikeaa. Miehet kokivat työhaun hieman naisia hankalammaksi. Miehistä 17 prosenttia ilmoitti haun olleen vaikeaa, kun taas naisista 15 prosenttia. Naisista puolestaan yli kolmannes ilmoitti haun olleen helppoa, kun taas miehistä 28 prosenttia. Miehistä 55 prosenttia ja naisista 50 prosenttia oli töissä valmistuessaan.

Kaikista töissä olleista 74 prosenttia ilmoitti hakeneensa töitä alle kuukauden, heidän joukossaan myös jo valmistuessaan töissä olleet. Vain kolme prosenttia vastaajista oli etsinyt töitä yli viisi kuukautta. Muuten vastaukset jakautuivat tasaisesti ensimmäiselle viidelle kuukaudelle.

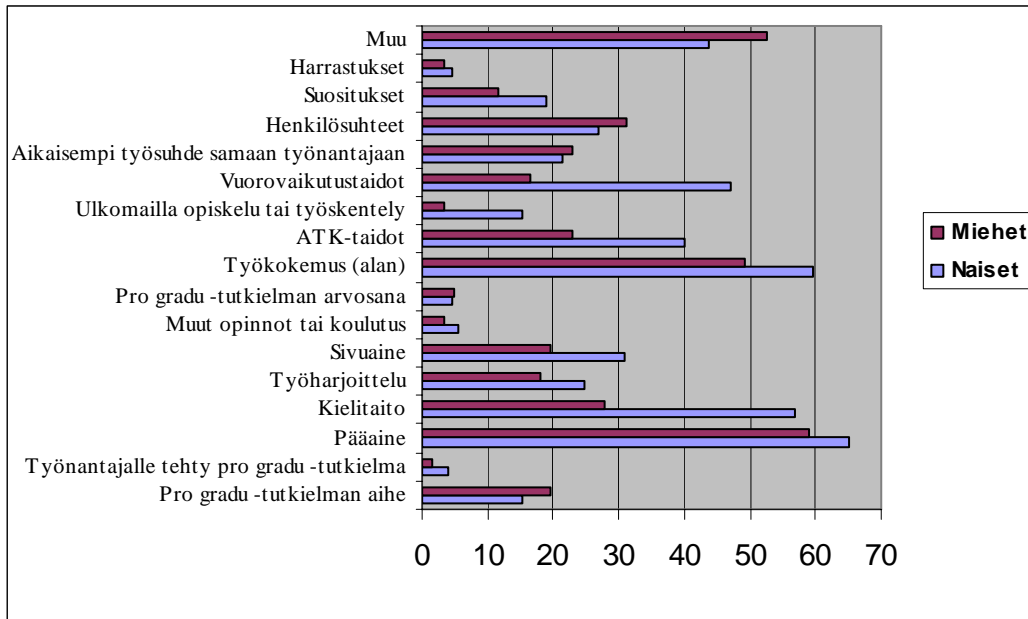
5.2 Työpaikan saantiin vaikuttaneet tekijät

Haastattelussa kysyttiin valmistuneiden työnsaantiin vaikuttaneita tekijöitä. Osioon vastasivat vain ne, joilla haastatteluhetkellä oli työpaikka, eikä huomioon siis otettu aikaisempia valmistumisen jälkeisiä työpaikkoja. Sekä naisten että miesten vastauksissa annetuista vaihtoehdoista tärkeimpinä työnsaantiin vaikuttaneina tekijöinä pidettiin pääainetta (51 prosenttia) sekä oman alan aikaisempaa työkokemusta (45 prosenttia). Katso kuvio 7.

Aikaisempi työskentely samalla työnantajalle sekä työharjoittelu koettiin myös tärkeiksi. Naiset korostivat vastauksissaan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen osuutta huomattavasti miehiä enemmän. Myös kokemus ulkomailla koettiin naisten keskuudessa oleelliseksi työnsaannin edellytykseksi miesten painottaessa hieman enemmän pro gradu –tutkielman merkitystä. Muuten vastaukset jakautuivat melko tasaisesti sukupuolesta riippumatta.

Muita kuin annetuissa vaihtoehdoissa määriteltyjä työnsaantiin vaikuttaneita tekijöitä esitettiin runsaasti, joskin niistä moni oli lähes samoja kuin annetut vaihtoehdot. Useissa vastauksissa korostettiin henkilökohtaisia ominaisuuksia sekä luonteenpiirteitä. Useita mainintoja saivat myös mm. alan tuntemus ja kokemus, tutkinto yleisesti, opiskelumenestys ja –taidot, CV, hakemus ja haastattelu sekä luottamus- ja järjestötoimet.

Kuvio 7: Työn saamiseen vaikuttaneet tekijät prosentteina sukupuolen mukaan (naisilla 709 mainintaa, miehillä 224 mainintaa)

6 VALMISTUMISEN JÄLKEINEN TYÖTILANNE

6.1 Työt valmistumisen jälkeen

Haastatteluajankohta on vastaajien kesken vaihdellut melko paljon, joskin yli puolelle vastanneista haastattelu on suoritettu ensimmäisen viiden kuukauden aikana valmistumisesta. Vastaajista 80 prosenttia (210 henkilöä) työskenteli haastatteluhetkellä. Heistä 24 prosentilla oli ollut jo aikaisempia työpaikkoja valmistumisen jälkeen. Kaikista vastaajista aiempia työpaikkoja oli ollut yhdellä neljäsosalla. Vastaushetkellä töitä tekemättömien keskuudessa työpaikka oli ollut aiemmin lähes 40 prosentilla. Aiemmat työpaikat jakautuivat siten, että kolmella neljäsosalla työpaikkoja oli ollut yksi, reilulla 20 prosentilla kaksi ja yhdellä vastaajalla jopa kuusi eri työpaikkaa. Keskimäärin aiemmissa työpaikoissa oli työskennelty viisi kuukautta, joskin työskentelyaika vaihteli yhdestä kuukaudesta aina kolmeentoista kuukauteen asti.

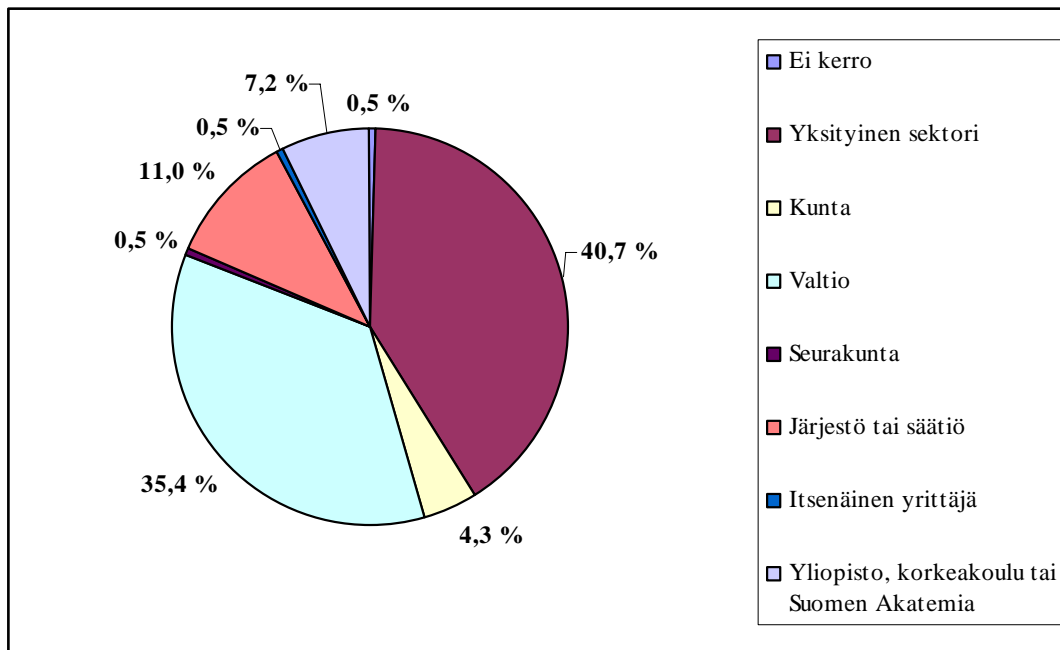
6.2 Nykyinen työnantaja

Haastattelussa tiedusteltiin vastaajilta heidän vastaushetken työnantajaansa, työsuhteen luonnetta sekä työnantajasektoria. Lisäksi paneuduttiin tarkemmin itse työnkuvaan, sen vastaavuuteen opintojen kanssa sekä palkkaukseen. Lähes kaikki työssäkäyvät vastasivat kysymyksiin. Kaksi vastaajaa ei halunnut ilmoittaa nykyistä työnantajaansa tai työsektoria, seitsemän vastaajaa ei puolestaan vastannut palkkausta koskevaan kysymykseen.

Yksityinen sektori oli vastanneilla suurin työllistäjä. Sillä työskenteli 41 prosenttia (katso kuvio 8). On kuitenkin huomattava, että osa vastaajista ilmoitti työskentelevänsä nyt ansaitakseen rahaa, ja etsi samalla ns. varsinaisia töitä. Heistä osa suuntautunee muille sektoreille. Valtio oli seuraavaksi suurin työllistäjä. Valtion palveluksessa toimi vastaushetkellä 35 prosenttia. Kolmantena työllistäjänä olivat järjestöt ja säätiöt, ns. kolmas sektori. Erityisesti opiskeluvaiheessa se koetaan

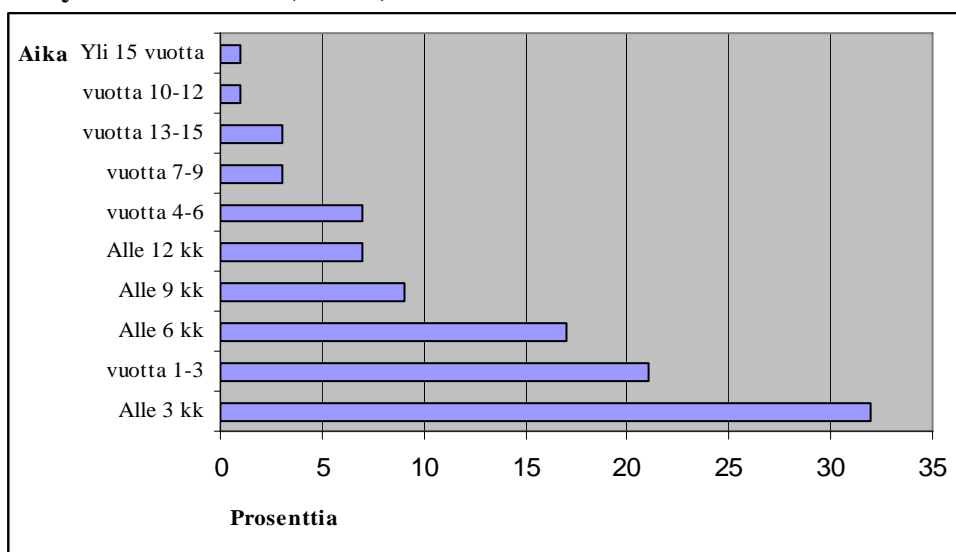
ehkä vieraaksi valtiotieteilijälle, joskin sen osuus kasvaa koko ajan. Yliopistojen, korkeakoulujen sekä Suomen Akatemian palveluksessa työskenteli vain seitsemän prosenttia vastanneista. Naisista enemmistö työskenteli yksityisellä sektorilla (43 prosenttia), valtion palveluksessa 35 prosenttia. Miehistä enemmistö puolestaan työskenteli valtion palveluksessa (37 prosenttia), eron yksityiseen ollessa kuitenkin pieni (35 prosenttia). Kunnat, järjestöt sekä korkeakoulut työllistivät miehiä naisia enemmän.

Kuvio 8: Nykyisen työnantajan sektorijakauma (n=210)

Vastaajilta kysyttiin myös heidän työsuhteensa kesto (katso kuvio 9). Yli puolella vastaajista työsuhte oli alle vuoden mittainen. Kolmannes vastaajista oli työskennellyt alle kolme kuukautta. Joukosta seuraavaksi suurimmaksi ryhmäksi nousivat ne vastaajat, jotka olivat olleet saman työnantajan palveluksessa yhdestä kolmeen vuotta. Yli kymmenen vuotta samassa työssä olleita oli vain muutama kappale. Työsuhteen kestossa on jälleen otettava huomioon vastaajien valmistumisen ja haastattelun väliin jääneen ajan erot.

Kuvio 9: Nykyisen työsuhteen kesto (n=210)

Vastaajista lähes kaikki, 90 prosenttia, asuivat pääkaupunkiseudulla. Etelä-Suomen lääni kokonaisuudessaan työllisti lähes 95 prosenttia. Ulkomaille oli vastaajista muuttanut hieman reilu 4 prosenttia, heistä ainoastaan yksi Euroopan ulkopuolelle. Muualla Suomessa asui vastaushetkellä vain kolme henkilöä.

Vastaajia pyydettiin määrittelemään tärkeimpiä työtehtäviään avovastauksella. Vastaukset vaihtelivat laajasti sisällöltään, mutta voidaan todeta, että pääosin työt olivat suunnittelu- ja asiantuntijataitoja vaativia. Moni mainitsi kirjoittavansa työssään paljon ja monen työ oli organisointi- sekä projektinhallintaluontoista. Tarkasteltaessa yksityistä, julkista ja kolmatta sektoria, vastaajilla oli samoja työtehtäviä: koordinoimista, suunnittelua, projektien hallintaa, raportointia, tutkimusta sekä analysointia. Yksityisellä sektorilla oli hieman enemmän asiakaspalvelutehtäviä, joskin niitä oli myös muilla sektoreilla. Kunnalla tai kuntayhtymällä työskentelevät olivat pääsääntöisesti opetustehtävissä.

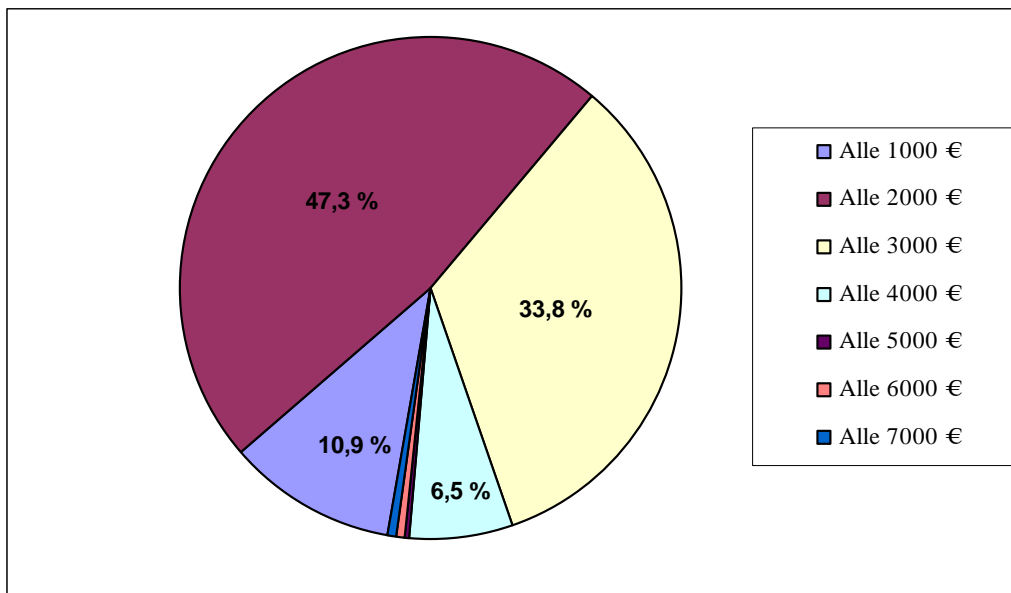
6.3 Työsuhteen luonne, työssä viihtyvyys sekä palkkaus vastaushetkellä

Työssäkävien enemmistö oli palkattu määräaikaiseen, mutta kokopäiväiseen työhön. Heidän osuutensa työssäkävistä oli yhteensä 51 prosenttia. Vastaajista 40 prosenttia työskenteli vakituisessa kokopäivätyössä. Loput vastaukset hajautuivat siten, että määräaikaisessa osa-aikatyössä työskenteli 4 prosenttia, freelancerina lähes 4 prosenttia ja ainoastaan reilu yksi prosentti vakituisessa osa-aikatyössä. Miehistä 44 prosenttia työskenteli vakituisessa työsuhteessa, kun naisten vastaava luku jäi alle 40 prosentin. Naisten keskuudessa kuitenkin kokopäivätyö oli miehiä yleisempää. Kaikista naisista 94 prosenttia työskenteli kokopäiväisesti, kun taas miehissä luku jäi 82 prosenttiin. Miesten keskuudessa freelance – töitä teki yli kuusi prosenttia vastanneista, ja naisista vajaa kolme prosenttia.

Työssä olevista 57 prosenttia kertoo viihtyvänsä työpaikassaan. Työskentelevistä puolestaan 40 prosenttia ilmoitti työssään olevan sekä hyvät että huonot puolensa. Ainoastaan reilu 3 prosenttia koki, ettei viihdy työssään. Miehet viihtyivät pääsääntöisesti töissään enemmän. Heistä 63 prosenttia kertoi viihtyvänsä ja 35 prosenttia ilmoitti työssä olevan hyvät sekä huonot puolensa. Naisten keskuudessa vastaavasti 54 prosenttia ilmoitti viihtyvänsä, ja 42 prosenttia koki työssä olevan hyviä sekä huonoja puolia.

Työssäkävien keskipalkaksi osoittautui haastattelun mukaan 1991,83 euroa (katso kuvio 10). Palkat kuitenkin vaihtelivat suuresti. Alla olevasta taulukosta on nähtävissä bruttotulotason jakautuminen sekä seuraavassa taulukossa 3 sektorikohtaiset erot. Suurin osa vastaajista ansaitsi haastatteluhetkellä alle 2000 euroa (47 prosenttia). Seuraavaksi suurin ryhmä oli 2000 - 3000 euroa ansaitsevat (34 prosenttia). Kuitenkin kaikista työtä tekevästä lähes 11 prosenttia ansaitsi alle 1000 euroa, ja kolmeen suurimpaan ryhmään ylsi kuhunkin vain yksi vastaaja. Lähes seitsemän prosenttia vastaajista ansaitsi 3000 - 4000 euroa. Työsuhteen luonne näkyy myös palkkauksessa. Esimerkiksi viisi prosenttia vastaajista suoritti haastatteluhetkellä harjoittelua. Naisista 46 prosenttia ansaitsi alle 2000 euroa, miehissä vastaava luku oli 40 prosenttia. Miehistä 34 prosenttia ansaitsi 2000–4000 euroa, kun naisista sen ansaitsi 30 prosenttia. Ylimpiin bruttotuloihin ylettyi naisista kaksi vastaajaa, ja miehistä vain yksi. Alle 1000 euron palkka oli 17 prosentilla miehistä ja 8 prosentilla naisista.

Kuvio 10: Vastaushetken bruttotulotaso (n=210)

Yksityisellä sektorilla työskentelevistä 52 prosenttia ansaitsi 2000 – 3000 euroa. Kuntasektorilla saman määrän ansaitsi vain 25 prosenttia ja valtiolla työskentelevistä 21 prosenttia. Kuntasektorilla suurin osa (63 prosenttia) ansaitsi 1000 - 2000 euroa. Valtiolla työskentelevistä enemmistö (59 prosenttia) ansaitsi saman verran. Yksityisellä sektorilla heidän osuutensa oli vain 33 prosenttia. Järjestö- ja yliopistosektorilla palkat jakautuivat julkisen sektorin kaltaisesti. Yliopistoissa työskentelevistä 67 prosenttia ansaitsi 1000 – 2000 euroa ja 20 prosenttia 2000 – 3000 euroa, järjestöissä vastaavien osuuksien ollessa 46 ja 27 prosenttia. Kaikilla muilla aloilla, paitsi yksityisyrittäjillä sekä yliopistoissa työskentelevillä, pieni osuus ansaitsi 3000 – 4000 euroa. Suurimpiin palkkatasoihin päästiin vain yksityisellä sektorilla.

Alle 1000 euron ansioita esiintyi melko paljon. Valtiolla työskentelevien keskuudessa sen ansaitsi jopa 16 prosenttia, yliopistoissa 13 prosenttia ja järjestökentällä jopa 18 prosenttia. Kunnilla työskentelevistä kenelläkään ei ollut alle 1000 euron bruttotuloja, yksityisellä sektorilla sen sai neljä prosenttia. Yksityisellä sektorilla olivat siis yleisimpiä 2000 ja 3000 euron välissä olevat tulot, kun taas muilla sektoreilla oli yleisintä ansaita 1000 – 2000 euroa. Seurakunta ja yksityisyrittäjät ovat tässä tapauksessa poikkeuksia, sillä heitä oli molemmissa ryhmissä ainoastaan yksi vastaaja. Taulukossa 3 on esitetty bruttotulotaso sektoreittain. Mukana ovat sekä osa- että kokoaikaiset työntekijät. Palkkaukseen saattaa vaikuttaa myös määräaikaisuus.

Taulukko 3: Bruttotulotaso sektoreittain prosentteina (mukana sekä koko- että osa-aikaiset)

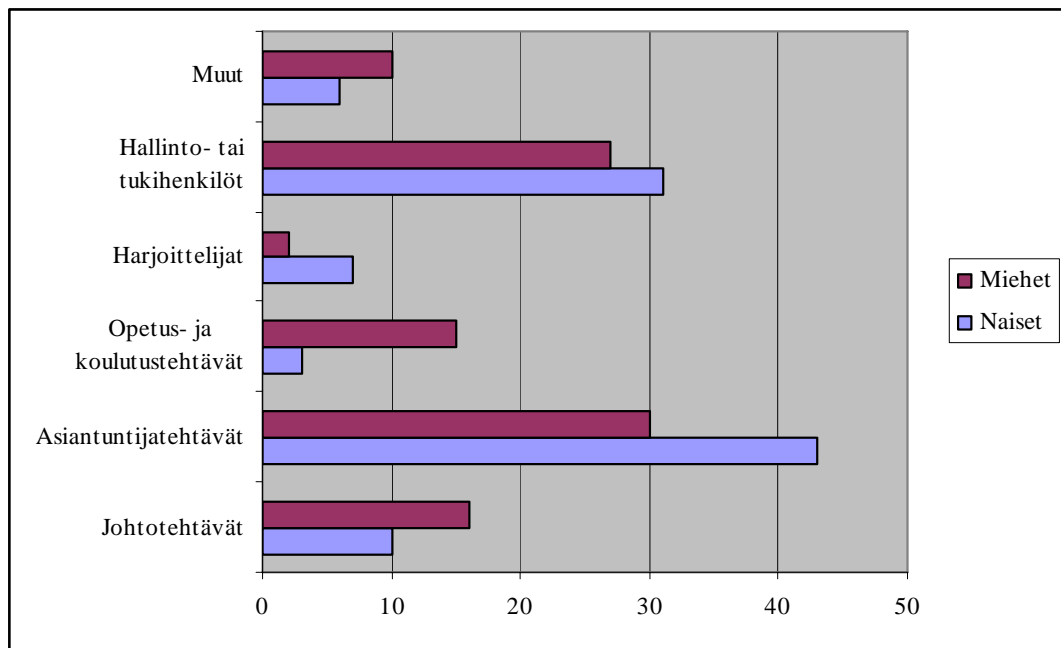
Bruttotulot / kk	alle 1000 €	1000-2000 €	2000-3000 €	3000-4000 €	4000-5000 €	5000-6000 €	6000-7000 €
Yksityinen	4	33	52	7,5	1	1	1
Kunta	-	62,5	25	12,5	-	-	-
Valtio	16	59	21	4	-	-	-
Seurakunta	-	-	-	100	-	-	-
Järjestö tai säätiö	18	46	27	9	-	-	-
Itsenäinen yrittäjä	100	-	-	-	-	-	-
Yliopisto, korkeakoulu tai Suomen Akatemia	13	67	20	-	-	-	-

6.4 Työn ja koulutuksen vastaavuus sekä vastaajan asema työorganisaatiossa

Kysymykseen opiskelun ja nykyisen työsuhteen vastaavuudesta vastaukset hajaantuivat siten, että puolet työskentelevistä koki työn vastaavaan koulutusta. Lopuista työskentelevistä puolet koki, että työ ei vastaa koulutusta millään tasolla. Loput 25 prosenttia ilmoitti, että työt vastaavat jonkin verran koulutusta. Tällöin mainittiin, että työ sinällään ei vastannut valtio-oppia, mutta koulutus oli antanut valmiudet työskennellä sekä saattoi tukea alaa kokonaisuutena. Vastaajat itse määrittivät työkokemustensa vastaavuuden opintoihin.

Vastaajilta kysyttiin työnimikettä, ja varsinaista työnkuvaa sai selventää avoimella vastauksella. Eri työnimikkeiden kirjo oli laaja. Kokonaisuuden työnimikkeet ovat liitteessä 1. Alla olevasta kuviosta 11 voidaan nähdä vastaajien sijoittuminen työpaikan organisaatioon. Työnimikkeet on jaettu kuuteen toimiasemaluokkaan. Jako on tapahtunut siten, että johtotehtäviin on sisällytetty kaikki päällikkö- sekä johtaja – nimikkeet. Asiantuntijoilla tarkoitetaan muita valtiotieteiden maisterin tutkintoa edellyttäviä työnimikkeitä, kuten tutkijaa, analyyttikkoa, suunnittelijaa, konsulttia, toimittajaa tai asiantuntijaa. Opetus- ja koulutushenkilökunta on erotettu edellisestä, sillä niiden osuus vastauksissa oli verrattain korkea. Hallinto- ja tukihenkilöluokka käsittää erilaiset toimisto- sekä avustustyöt, jotka sinällään eivät ole edellisiin sopivia, mutta valtio-opista valmistuneita työllistäviä, kuten kansanedustajan, ministerin tai parlamentaarikon avustajat sekä sihteerit (myös virkamiessihteerit). Harjoittelijat on kirjattu erikseen, jotta niiden osuus aineistosta tarkentuu. Luokkaan muut on sisällytetty kaikki työt, jotka eivät varsinaisesti kuulun edellisiin ryhmiin, eivätkä edellytä maisterin tutkintoa.

Kuvio 11: Asema työpaikan organisaatiossa sukupuolien mukaan prosentteina (n=210)

Työssäkävystä toimi asiantuntijatehtävissä 40 prosenttia. Joukossa eri nimikkeet jakaantuivat melko tasaisesti. Yleisimpiä olivat tutkijat, toimittajat, suunnittelijat sekä konsultit. Seuraavaksi suurin ryhmä oli hallinto- ja tukihenkilöt, joista oli 29 prosenttia työssäkävystä. Heidän joukostaan erityisesti nousivat esiin erilaiset sihteerit sekä avustajat, kuten eduskunnassa tai ministeriöissä työskentelevät. Erilaisissa johto- tai päällikkötehtävissä työskenteli 12 prosenttia. Opetus- ja

koulutushenkilökunta oli perusteltua nostaa erilliseksi asiantuntijatehtävistä, sillä heitä oli kaiken kaikkiaan joukossa seitsemän prosenttia. Saman verran oli myös joukkoon muut kuuluvia, joihin on laskettu kuuluvan tehtävät, joissa maisterinkoulutuksella ei ole merkitystä (kuten lentoemäntä tai autonkuljettaja). Harjoittelijoita oli vastaushetkellä viisi prosenttia.

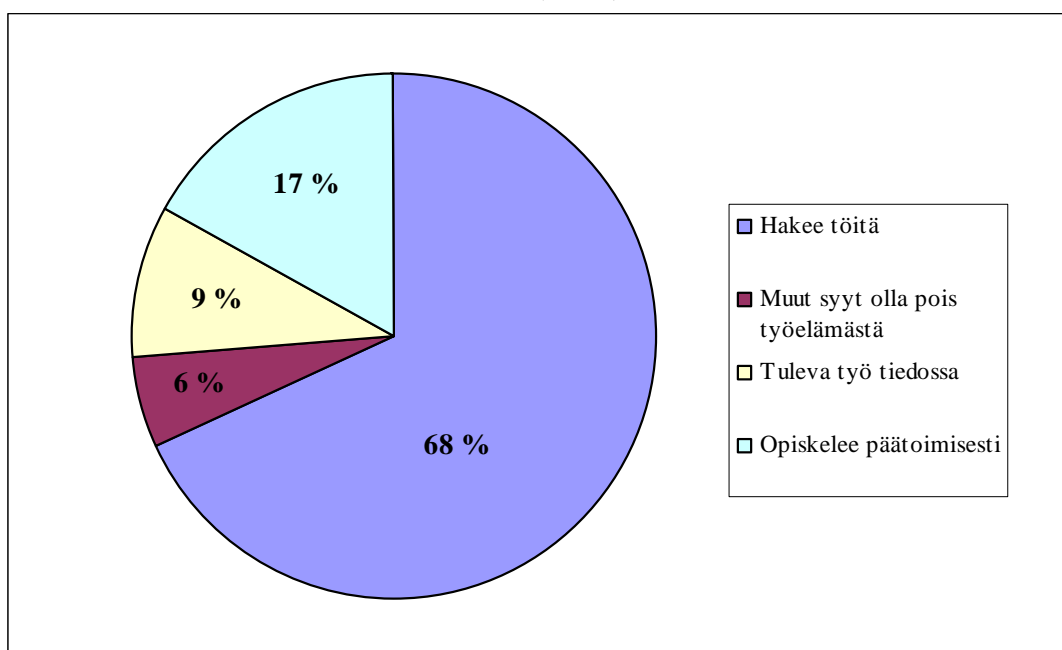
Sukupuolittaisia eroja löytyi. Harjoittelijoista vain yksi oli mies, kun taas naisissa harjoittelijoiden osuus koko naisten määrästä oli seitsemän prosenttia. Naisista 43 prosenttia oli asiantuntijatehtävissä, miehissä osuus oli myös suurin, 30 prosenttia. Lähes yhtä suuri osuus miehistä (27 prosenttia) lukeutui hallinto- ja tukihenkilöihin. Myös naisissa tämä ryhmä oli seuraavaksi suurin, joskin ero edelliseen oli miehiä suurempi (31 prosenttia). Johtotehtäviin lukeutui 16 prosenttia miehistä ja kymmenen prosenttia naisista. Miehistä lähes yhtä monta (15 prosenttia) toimi opetus- ja koulutustehtävissä, naisilla osuuden ollessa vain kolme prosenttia. Muihin tehtäviin kuului miehillä huomattavasti suurempi osuus, kymmenen prosenttia, naisilla määrän ollessa vain kolme prosenttia. Muina tehtävinä voidaan mainita mm. lentoemäntä, muusikko ja autonkuljettaja.

6.5 Työttömyys ja sen mahdolliset syyt

Työtä tekemättä vastaushetkellä oli 53 valmistunutta, noin 20 prosenttia (katso kuvio 12). Prosenttiosuus oli lähes sama sekä miesten että naisten keskuudessa. Naisista 20 prosenttia ei tehnyt töitä, miehistä 21 prosenttia. Haastattelut toteutettiin eri aikoina, joten joillakin vastaajilla valmistumisen ja haastattelun väliin oli saattanut jäädä alle kuukausi, kun taas toisille haastattelu tehtiin useammankin kuukauden päästä. Työtä tekemättömistä 38 prosentilla on ollut töitä aiemmin valmistumisen jälkeen. Yhdeksällä prosentilla oli vastaushetkellä tuleva työpaikka tiedossa, joskaan työ ei ollut alkanut, mutta alkoi vähintään kahden kuukauden kuluttua haastattelusta.

On kuitenkin huomattava, että työttömyyden ohella on myös muita syitä olla tekemättä töitä. Ensinnäkin 15 prosenttia vastaajista opiskeli yhä päätoimisesti, joko toista tutkintoa tai jatkotutkintoa. Lisäksi 6 prosenttia töitä tekemättömistä olivat mm. äitiyslomalla tai oleskelivat ulkomailla.

Kuvio 12: Vastaushetkellä töitä tekemättömät (n=53)

7 OPINTOJEN ANTI

7.1 Valtio-opin antamat hyödyt ja valmiudet

Valmistuneita pyydettiin arvioimaan valtio-opin koulutusohjelman antamia valmiuksia työelämään. Pääasiallisesti opintojen tärkeimpänä antina koettiin tutkinnon laaja-alaisuus ja kokonaisuuksien hahmottaminen. Useat vastaajat totesivat, että valtio-opista valmistuneen maisterin tärkein taito on kyky tiivistää olennainen suuresta tietomäärästä sekä taito hakea tietoa. Opintojen monipuolisuus ja yleissivistävyys mainittiin usein. Kriittisyys, analyttisyys sekä itsenäisen työskentelyn taito koettiin olennaisena osana valtio-opin antamaa valmiutta siirtyä työelämään. Samoin olivat moninainen opiskelu, kirjoitelmat, seminaarit, kirjatentit ja luennot, sekä taidot, kuten tekstintuottaminen. Keskustelu- ja esiintymistaidot mainittiin useasti. Toiset kokivat laaja-alaisen opetuksen tukevan keskustelu- ja argumentaatiotason kehittämistä, toiset taas kommentoivat, että niitä tukevaa opetusta tarjottiin liian vähän. Opinnoista saattoi suoriutua lähes kokonaan kirjatenteilla, joskin päätoimisesti työssäkäyvät opiskelijat taas kokivat sen positiivisena.

Kielitaidon kehittyminen sekä ATK-taitojen oppiminen mainittiin useassa vastauksessa. Nämä ovat osa pakollisia opintoja. Molempia taitoja ovat kehittäneet normaali opiskelu, kuten englanninkieliset tenttikirjat sekä erilaisten kirjoitustöiden laatiminen. Useat vastaajat pitivät gradutyöskentelyään tärkeimpänä opiskelun antina. Se valmisti työelämässä tarvittavaan itsenäiseen sekä projektiluontoiseen työskentelyyn. Nimenomaan projektityöskentely mainittiin useassa vastauksessa. Vastaukset jakaantuivat siten, että osa koki niitä löytyvän opetuksesta, osa taas kaipasi niitä lisää sekä konkreettisimpia aiheita. Ryhmätyötaitojen kehittäminen saikin paljon kritiikkiä.

Joustavan opinto-oikeuden (JOO) mahdollisuus sai myös positiivista palautetta. Sivuaineopintojen suorittaminen muissa yliopistoissa mahdollisti syventymisen toisiin aloihin ilman kahden tutkinnon painetta. Lisäksi lähes rajaton valinnanmahdollisuus sivuaineita valitessa koettiin tärkeäksi. Opiskelija pystyi kokoamaan itse haluamansa paketin ja keskittymään pääaineen ohella sitä tukeviin, hyvinkin eri aloille suuntautuviin, aihealueisiin. Sivuaineiden merkitys ja rooli koettiin työnhakua tukevana. Valtio-opin laitoksen omat sivuainekokonaisuudet (kansainvälisten tehtävien, Euroopan unionin sekä johtamisen opintokokonaisuudet) saivat paljon kiitosta. Niissä vastaajien mielestä yhtyivät teoria ja käytäntö odotetulla tavalla.

7.2 Muut esille nousseet asiat sekä korjausehdotukset

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan niitä seikkoja, jotka koulutusohjelmassa jäivät vähemmälle huomiolle, mitä puuttui sekä mitä pitäisi korostaa enemmän tai vähemmän. Kritiikkiä ja korjausehdotuksia tulikin paljon. Tutkinnon laaja-alaisuus koettiin usein ongelmalliseksi. Substanssiosaamisen puute ja opintojen teoreettinen painottuminen mainittiin useassa vastauksessa. Teorian ja käytännön yhdistämistä opetuksessa sekä sen liittämistä työelämän valmiuksia kehittäviksi esitettiin. Erilaiset yhteydet työelämään koettiin puutteellisina. Yksityisen sektorin lisääntyvä osuus työllistäjänä luo muutospainetta myös valtiotieteiden maisterin tutkintoon. Tutkinnon markkinointi sekä laitoksen, tiedekunnan että Suomen valtiotieteilijöiden liiton (SVÄL) puolelta on koettu heikoksi. Valtio-opin opintojen sisältöjen esille tuonti ja tunnetuksi tekeminen edistäisi valmistuneiden mielestä työllistymistä. Usea vastaaja koki, että oli työnhaku vaiheessa kohdannut työnantajia, jotka eivät todellisuudessa tunne valtiotieteiden maisterin osaamisalueita tai tutkinnon sisältöä.

Pro gradu –tutkielman ohjaus sekä muut itse työprosessiin liittyvät kommentit nousivat usein esiin. Aihe sai sekä hyvää palautetta että myös paljon kritiikkiä. Graduohjauksen liittyvissä vastauksissa arvosteltiin ohjauksen puuttumista sekä puutteellisuutta. Vastaajat kokivat, että kannustuksen sekä ohjaajan paneutumisen puute olivat hidastaneet ja vaikeuttaneet itse työn etenemistä. Seminaarien ja ohjauksen yhdistäminen sekä tukiohjaajien käyttö esitettiin parannusehdotuksina. Toiset vastaajat kokivat graduohjauksen toimivaksi, ja vertasivat sitä huonoihin kokemuksiin muilta laitoksilta. Tutkielmaseminaarin yleinen osa koettiin tärkeänä gradutyöskentelyn aloittamiselle. Laitoksella on erillinen gradua koskeva kysely, jonka opiskelijat täyttävät valmistuessaan. Tämän avulla graduohjausta pyritään kehittämään koko ajan.

Useat vastaajat mainitsivat, että aikaisemmat opinnot eivät valmista graduntekoon ja kaipasivat aikaisemmin aloitettua orientoitumista aiheeseen. Alkutiedotus sekä käytännönasioiden läpikäymisen puutteellisuus mainittiin erityisesti aineiston alkuvuosina valmistuneilla. Tähän laitos on kuitenkin jo puuttunut, ja koonnut tutkielmanteon tukisivut. Epämuodollisten gradupiirien perustaminen sekä vertaistuki koettiin tärkeäksi. Myös tähän laitos on vastannut ja perustanut osana Tutkielmien tukiohjaushanketta (TUTTU) virtuaalisen gradupiirin (VIRPI), jonka tarkoitus on toimia tekovaiheen tukena. Useassa vastauksessa mainittiin myös laitoksella tehtävän tutkimuksen sekä gradutyöskentelyn yhdistäminen. Gradujen sitominen laitoksella tapahtuvaan tutkimukseen hyödyttäisi molempia osapuolia, antaisi opiskelijalle mahdollisuuden toimia osana todellista tutkimusryhmää ja laitoksella graduohjaukseen käytetyt resurssit tukisivat myös tutkimustyötä. Tosin näitä on haastatteluvuosinakin ollut kymmeniä, mutta valmistuneita samanaikaisesti satoja. Työelämän, sekä yritysmaailman että julkishallinnon, sitominen gradujen toimeksiannoilla valmistumassa oleviin opiskelijoihin tuotiin useassa vastauksessa myös esille. Kaikista vastanneista ainoastaan seitsemän henkilöä mainitsi, että työnantajalle tehty pro gradu – tutkielma vaikutti nykyiseen työpaikkaan valituksi tulemiseen. Toimeksiantoja on luultavasti ollut enemmän, sillä käytännössä gradu tehdään usein jonkin opiskeluiden aikaisen työpaikan aihepiiristä, tosin usein ilmaiseksi.

Metodikurssit saivat sekä ruusuja että risuja. Toisaalta kursseja pidettiin tärkeinä ja tutkinnon kannalta oleellisena, ja niitä toivottiin lisää. Kääntöpuolena taas esiintyi useita vastauksia, joissa metodikurssien pakollisuutta kritisoitiin ja sitä toivottiin liitettäväksi kiinteämmin muihin kursseihin. Gradun tekovaiheessa metoditaitojen ruostuminen koettiin usein ongelmalliseksi ja apuna siihen toivottiin konkreettista sitomista opetukseen. Tilastotiede sai myös osaksi samankaltaista kritiikkiä, ja sen hyödyllisyyden lisäämiseksi toivottiin tilastotieteellisten aiheiden sisällyttämistä valtio-opin kursseihin (esimerkiksi tilastojen käyttö- ja lukutaidon lisäämisellä).

Opintojenohjauksen puute esiintyi useassa vastauksessa. Se koettiin lähes olemattomaksi. Vahvalla ja monipuolisella opintojen ohjauksella oli merkitys opintojen etenemisessä. Moni vastaaja koki, että olisi valmistunut nopeammin, jos olisi saanut opintojen eri vaiheissa ohjausta, ja pystynyt näin tehostamaan ja keskittämään opintojaan. Opintojen ohjausta on tehostettu Helsingin yliopistossa, valtiotieteellisessä tiedekunnassa sekä yleisen valtio-opin laitoksella viime vuosina tehokkaasti. Tutkielmien tukiohjaushanke on yksi sen muodoista. Henkilökohtaisen opintosuunnitelman käyttöönotto on vaatinut opiskelijaa pohtimaan etenemistään sekä opintojen alku- että maisterivaiheessa. Uuden tutkintorakenteen myötä sen merkitys korostuu. Opintosuunnitelmia laaditaan opintojen eri vaiheissa, myös ongelmia tuottaneessa keskivaiheessa. Yleistä opintoneuvontaa antaa valtiotieteellisen tiedekunnan opintoneuvoja ja lisäksi laitoksen henkilökunta ohjaa kullekin jaetulla alueella.

Harjoittelukäytännön kehittäminen mainittiin useassa vastauksessa. Harjoittelupaikkojen määrän nostamista sekä niiden liittämistä yritysmaailmaan toivottiin. Lisäksi painotettiin, että harjoittelu tulisi siirtää aikaisempaan vaiheeseen opintoja. Harjoittelu toimii usein ensimmäisenä varsinaisena oman alan työkokemuksena, ja harjoittelujärjestelmän kehittämisellä opiskelija saisi otteen työelämästä aikaisemmin. Harjoittelu yhdistää käytännön ja opitut asiat. Se auttaa opiskelijaa huomaamaan, että opitusta on ollut hyötyä ja opittuja asioita osataan soveltaa käytännössä. Harjoittelukokemus on usein auttanut seuraavien työpaikkojen saannissa ja auttanut myöhempää työllistymistä. Vastaajista 18 prosenttia ilmoitti harjoittelun vaikuttaneen nykyisen työpaikan saantiin. Muutama vastaaja myös herätti toivetta pakollisen harjoittelujärjestelmän kehittämiseen. Risuja annettiin myös työnantajapuolelle. Vastaanottajien tulisi paneutua työnohjaukseen ja määritellä tehtäviä jo harjoittelun alussa. Yliopisto-opintojen tutkijapainotteisuus esiintyi useassa kritiikissä. Kosketukset työelämään ja käytäntöön koettiin hatariksi, ja toivottiin laitoksen keskittyvän myös opetuksessa työelämää valmistavaksi. Tutkimukseen nojautuva opetus lienee kuitenkin yliopiston perusedellytyksiä.

Opiskelijan suhde laitokseen tuntui usealla vastaajalla olleen heikko. Henkilökuntaa tai heidän tutkimusalaansa ei tunnettu. Moni vastaaja mainitsi saaneensa laitoksella asioidessaan huonoa palvelua, ja koki, että opiskelijan mielipiteitä ei kuunneltu. Joillain vastaajilla oli korkea kynnys lähestyä henkilökuntaa. Yliopiston byrokraattisuus kokonaisuudessaan sai arvostelua. Laitosta kuitenkin myös keuhuttiin useissa vastauksissa. Opetushenkilökunnan osaaminen, vaihtoon kannustaminen sekä joustavat käytännöt tuntuivat miellyttävän lähes yhtä monta vastaajaa. Muutaman vastaaja mainitsi laitoksen miellyttävän ilmapiirin, sekä nuorentuneen henkilökunnan tuoneen opiskelijaa kiinteämmäksi osaksi laitosta. Vireä ja uudistuva laitos koettiin laadukkaaksi. Laitokselta oli myös löytynyt työpaikkoja muutamille vastaajille. Laitos tuntui jääneen opiskelijalle vieraaksi, jos suurin osa tutkinnosta oli suoritettu kirjatenttein.

8 TULOSTEN VERTAILU MUIHIN TYÖLLISTYMISTUTKIMUKSIIN

8.1 Tiedekuntatase

Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta julkaisee säännöllisesti selvityksiä valmistuneiden työllistymisestä. Viimeinen selvitys ilmestyi vuonna 2004. Siinä oli tarkasteltu vuonna 1998 ja 2001 valmistuneiden maistereiden sijoittumista työelämään. Kyselyn vastausprosentti oli huomattavasti TUTTU-selvitystä matalampi, siihen vastasi vain 56 prosenttia valmistuneista. Naisia valmistuneissa oli molemmilla kerroilla yli 60 prosenttia, ja luku oli kasvanut kolme prosentti yksikköä tutkittavien vuosien välissä. Lähes 80 prosenttia molemmista ryhmistä asui pääkaupunkiseudulla. Valmistuneilta kysyttiin nykyisen työtilanteen lisäksi aikaisemmasta työhistoriasta. Selvitys osoitti, että valtiotieteellisestä valmistuneet työskentelevät opiskeluaikana keskimäärin 10–20 tuntia viikossa. Vain muutama prosentti ilmoitti, ettei ollut työskennellyt opiskeluvuosina lainkaan (vuonna 1998 kuusi prosenttia ja 2001 kaksi prosenttia). (Ruhanen, 2004)

TUTTU-selvitykseen vastanneista 97 prosenttia työskenteli lukukausien aikana. Määrät vaihtelivat hieman vuosittain. Vuonna 1999 ja 2000 valmistuneista 98 prosenttia oli työskennellyt opintojen ohessa, vuonna 2001 valmistuneista 94 prosenttia, vuonna 2002 valmistuneista kaikki ja 2003 valmistuneista 93 prosenttia. Tosin vastausprosentti viimeisenä vuotena oli muita vuosia heikompi.

Työn määrä on siis pysynyt melko samana. Keskimäärin valtio-opin laitoksella opiskelleet työskentelivät 26 tuntia viikossa. Työnteko oli mainittu tärkeimpänä opintoja viivästyttäneenä tekijänä. Näin oli myös tiedekunnan selvityksessä.

Tiedekunnasta valmistuneilla maistereilla vuonna 1998 julkinen sektori työllisti 41 prosenttia, yksityisen osuuden ollessa 33 prosenttia. Vuonna 2001 vastaavat luvut jakautuivat siten, että julkinen työllisti 50 prosenttia, yksityinen 36 prosenttia. Vuonna 1998 työelämän ulkopuolella oli 13 prosenttia vastaajista. Jatko-opiskelijoina oli 3 prosenttia, työttöminä 5 prosenttia, vanhempainlomalla tai kodinhoidossa 4 prosenttia ja päätoimista opiskelua jatkoi prosentti. Vuonna 2001 valmistuneista jatko-opiskelut aloitti 7 prosenttia, työttöminä tai vanhempainlomalla molemmissa 3 prosenttia ja päätoimista opiskelua jatkoi 2 prosenttia. Tiedekunnan tuloksissa määräaikaiset työsuhteet olivat kasvaneet tarkasteluvuosien aikana, työnluonteen ollessa vuonna 2001 määräaikainen 53 prosentilla. (Ruhanen, 2004)

TUTTU-selvitykseen vastanneista yksityinen sektori työllisti vastaushetkellä noin 41 prosenttia työssäkäyvistä, julkisen sektorin osuuden ollessa 40 prosenttia. Kolmas sektori, eli järjestöt, työllisti vastaajista 11 prosenttia, yliopisto 7 prosenttia. TUTTU-kyselyyn vastanneilla määräaikaisia työsuhteita oli noin 55 prosentilla. Luku on siis tiedekunnan yleisellä tasolla. Työelämän ulkopuolella TUTTU-aineistossa oli 20 prosenttia. Heistä 15 prosenttia opiskeli päätoimisesti joko jatko- tai toista tutkintoa. Kuusi prosenttia työelämän ulkopuolella vastaavasti oleskeli ulkomailla tai oli vanhempainlomalla tai kodinhoidossa. Vastaavasti yhdeksällä prosentilla heistä oli töitä tiedossa, mutta ne eivät olleet alkaneet haastatteluhetkellä.

Toimiasemaluokittelu on tiedekunnan selvityksessä hieman suppeampi. Molempina tarkailuvuosina asiantuntijaryhmä oli selkeästi muita suurempi, vuonna 1998 se kattoi 63 prosenttia valmistuneista ja vuonna 2001 67 prosenttia. Johtotehtävissä oli vuonna 1998 yli kaksikymmentä prosenttia vastaajista, luvun laskiessa seuraavana tutkimusvuotena 13 prosenttiin. Valtio-opista valmistuneista johtotehtävissä oli hieman vähemmän vastaajia, 12 prosenttia. Luku on samankaltainen, kun vuoden 2001 tulokset, jotka ajallisesti sopivat paremmin vertailuun. Asiantuntijatehtävissä oli 40 prosenttia, joten selkeä enemmistö, mutta selvästi tiedekunnan tuloksia alhaisempi luku. Hallinto- ja tukihenkilöiden ryhmään kuului 29 prosenttia. Näiden kahden ryhmän erottelu vaikutti luultavammin eroihin asiantuntija ryhmän määrässä. Opetustehtävissä valtio-opista valmistuneita oli seitsemän prosenttia, tiedekunnassa luvun ollessa viidestä kuuteen prosenttia vastaajista. (Ruhanen, 2004)

Tiedekunnan selvityksessä ei ole pääainekohtaisia eroja mainittu. Ainoastaan opintojen antia ja muutospainetta käsiteltävässä kappaleessa Ruhanen keskittyy myös aineiden väliseen erotteluun. Tiedekunnan selvityksessä nousi esiin samoja asioita kun TUTTU-aineistossa. TUTTU-selvityksen tulokset olivat melko samankaltaisia kuin tiedekuntatasolla. Opintojen aikaisessa työnteossa esiintyi kuitenkin huomattavia eroja. TUTTU-kyselyyn vastanneet tekivät keskimäärin enemmän työtunteja viikossa lukukausien aikana. Myös vastaushetken työnantajassa oli eroja. Tiedekunnan selvityksessä julkinen sektori oli selkeästi suurin työnantaja. TUTTU-kyselyyn vastanneista julkisen ja yksityisen sektorin osuus oli lähes sama. Järjestöt ja yliopistot työllistivät useita vastaajia molemmissa selvityksissä. Näiden kahden selvityksen sektorikohtaisia eroja selittänee monen sosiaalialan ihmisen sijoittuminen kunta- ja valtiosektorille. Yksityisen sektorin osuus oli kuitenkin yllättävän korkea myös tiedekuntatasolla.

8.2 Valtiotieteilijät Suomessa

Suomen Valtiotieteilijöiden liitto (SVAL ry.) teettää vuosittain työmarkkinaselvityksen jäsenistönsä keskuudessa. Vertailtaessa vuoden 2003 tutkimuksen tuloksia tähän aineistoon, huomataan monia samansuuntaisia tuloksia koko valtiotieteilijöiden ryhmän keskuudessa. Liiton jäsenmäärä on hyvin naispainotteinen. Alle 50-vuotiailla naisilla oli SVAL:in tutkimuksessa enemmistö, ja alle 30-vuotiaissa naisia oli jopa 79 prosenttia. Kaikista kyselyyn vastanneista naisia oli yli 60 prosenttia. Valmistuneet olivat pääsääntöisesti työllistyneet Etelä-Suomeen sekä suuriin kaupunkeihin. Sektoreittain vastaajat ovat sijoittuneet eniten valtion palvelukseen. Sen prosentuaalinen osuus vuoden 2003 tutkimuksessa oli 42 prosenttia, yksityisen sektorin tullessa toisena 36 prosentilla. Kunta toimi työnantajana 21 prosentille. (Porvali, Pursiainen 2003). Kuten jo aiemmin on todettu, TUTTU-aineistossa yksityinen nousi suurimmaksi työnantajasektoriksi, joskin eroa julkiseen sektoriin oli vain yksi prosentti. Merkittäviä eroja nousee siis esiin sektoreita vertailtaessa.

Toimiasemajakaumassa SVAL on käyttänyt hieman suppeampaa jakoperiaatetta siten, että vastaajat on ajettu johto-, asiantuntija-, opetus- sekä muihin tehtäviin. Asiantuntija työt ovat selkeästi yleisimpiä. Niissä työskenteli 61 prosenttia, johtotehtävissä 29 prosenttia ja opetustehtävissä vain kuusi prosenttia. Tämän raportin tuloksissa valtio-opista valmistuneet sijoittuvat 69 prosenttisesti asiantuntija sekä hallinto- ja avustustehtäviin. Johtotehtävissä työskenteli 12 prosenttia ja opetustehtävissä seitsemän prosenttia. Johtotehtävien osuus on kaikkien valtiotieteilijöiden keskuudessa suurempi. Naisten ja miesten väliset erot olivat suurempia valtio-oppineiden kesken, joskin aineisto oli myös huomattavasti pienempi, ja muutaman vastaajan osuus on huomattavasti painottuneempi. (Porvali, Pursiainen 2003)

SVAL:n tutkimusta on muuten melko hankala vertailla tämän selvityksen tuloksiin. Siinä painottuvat pitkään jo työelämässä olleet. SVAL on tutkinut erikseen ensimmäisen työpaikan tuloksia. Kaikkien vastanneiden kesken ensimmäinen työpaikka oli ollut useammin määräaikainen (67 prosentilla), joskin heti vakituinen jo 32 prosentilla. TUTTU-selvityksen vastaushetkisistä työpaikoista, jotka usein olivat ensimmäisiä, määräaikaisia oli yhteensä 55 prosenttia töistä ja vakituisia 41 prosenttia. Määräaikaisuus siis oli hieman matalampaa, joskin osalle vastaajista työ ei siis enää ollut ensimmäinen valmistumisen jälkeinen. Naisilla määräaikaisuus oli SVAL:n tutkimuksessa hieman yleisempää kuin tässä selvityksessä. Palkkausta on myös vaikea vertailla, sillä liiton tutkimuksessa iän ja työhistorian merkitys korostuu. Kymmenen prosenttia vastaajista ansaitsi liiton mukaan alle 1900 euroa, ja vastaavasti kymmenen prosenttia yli 4590 euroa. Alle 30-vuotiaiden keskipalkka oli 2211 euroa. Valtio-opista valmistuneiden keskipalkka oli 1992 euroa. Alle 2000 euroa ansaitsi 47 prosenttia ja yli 5000 euroa vain 1,5 prosenttia. SVAL:n selvityksen mukaan kokopäiväisessä työsuhteessa olevat naiset tienaaavat 76 prosenttia kokopäivätöitä tekevien miesten palkoista. Valtio-opin laitoksen tulokset olivat hieman erisuuntaiset. Naisista puolet ansaitsi 1000–2000 euroa ja kolmasosa 2000–3000. Miehillä molemmissa ryhmissä oli yksi kolmasosa. Miehistä 17 prosenttia ansaitsi alle 1000 euroa, kun naisissa vastaava luku oli kahdeksan prosenttia. (Porvali, Pursiainen 2003)

8.3 Vertailu Helsingin yliopiston muihin aloihin

Helsingin yliopiston rekrytointipalvelut tuottavat tietoa työelämään sijoittumisesta. Tässä käytetään vertailukohtana Mari Pulkkinen vuonna 2005 tekemää selvitystä opinto- ja työelämäpalautteesta Helsingin yliopistossa vuonna 2004 tutkinnon suorittaneilta. Valtio-opista sekä muista

valtiotieteellisistä aineista valmistuneiden vertailu oikeustieteellisestä sekä humanistisesta valmistuneihin lienee paikallaan. Kaupallisia ja teknisiä alojahan ei Helsingin yliopistolla ole. Useat vastaajat ilmoittivat, että ns. substanssiosaamisen puuttuminen asetti heidät vaikeaan tilanteeseen työnhaussa. Erityisesti oikeustieteellisestä valmistuneita yleisesti pidetään tietyn asian hallitsevina, ja siksi valtio-oppineille haasteellisina kilpakumppaneina työmarkkinoilla.

Pulkkisen selvityksen mukaan oikeustieteellisestä valmistuneilla suurin työnantajasektori oli yksityinen sektori (47 prosentilla). Seuraavaksi suurimpana toimi valtio 39 prosentilla. Pääkaupunkiseudulla työskenteli 94 prosenttia. Työsuhteista osa-aikaisia oli vain kuusi prosenttia. Yksityinen sektori oli yleisin työnantaja myös valtiotieteellisestä valmistuneilla (32 prosentilla). Korkeakoulut työllistivät 19 prosenttia, valtio 19 prosenttia ja kunta 17 prosenttia. Määräaikaisuus oli valtiotieteilijöillä huomattavasti muita korkeammalla tasolla. Määräaikaisia työsuhteita oli 75 prosentilla, kaikista työsuhteista 14 prosenttia oli osa-aikaisia. Pääkaupunkiseudulla valtiotieteilijöistä työskenteli 93 prosenttia. Jopa humanistisesta valmistuneilla yksityinen sektori oli suurin työllistäjä (30 prosentilla), joskin kunta oli melko lähellä sitä työllistäen 24 prosenttia. Valtio ja korkeakoulut työllistivät molemmat noin 14 prosenttia humanisteista. Humanistit myös sijoittuivat laajemmalle maantieteelliselle alueelle. Heistä 84 prosentin työskenteli selvityksen mukaan pääkaupunkiseudulla. Työsuhteista jopa 26 prosenttia oli osa-aikaisia. (Pulkkinen, 2005)

Suurin osa vastaajista jokaisella kolmella alalla oli asemaltaan asiantuntijatehtävissä. Työntekijöitä ja toimihenkilöitä oli kaikissa myös runsaasti, eivätkä luvut juuri eroa toisista. Toimihenkilöpuoli on valtiotieteellisestä valmistuneilla hieman muita painottuneempi. Oikeustieteellisestä valmistuneilla luku oli 50 prosenttia ja humanisteilla 57 prosenttia. Palkkauksessa on huomattavia eroja tiedekuntien välillä. Oikeustieteellisestä valmistuneet ansaitsevat selkeästi enemmän. Vastanneiden selkeä enemmistö ansaitsi yli 2700 euroa (36 prosenttia), ja yli 2500 euroa ansaitsi yli puolet. Valtiotieteilijöillä suurin ryhmä ansaitsi 1900–2100 euroa. Yli 60 prosenttia ansaitsi alle 2100 euroa. Humanisteissa suurin ryhmä oli alle 1300 euroa ansaitsevat. Puolet vastaajista ansaitsi alle 1900 euroa. (Pulkkinen, 2005)

Vertailtaessa näitä tuloksia TUTTU-aineiston tuloksiin voidaan todeta, että yliopiston teettämään selvitykseen vastanneet valtiotieteilijät eroavat tähän selvitykseen vastanneista. TUTTU-kyselyyn vastanneista yksityinen sektori työllisti 41 prosenttia. Tämä on lähes 10 prosenttiyksikköä korkeampi kuin yliopiston selvitykseen vastanneiden valtiotieteilijöiden keskuudessa. Määräaikaisia työsuhteita ilmeni 51 prosentilla, luvun yliopiston selvityksessä ollen 75 prosenttia. Osa-aikaisuutta TUTTU-vastaajien keskuudessa oli viidellä prosentilla yliopiston selvityksen luvun ollessa 14 prosenttia. Verrattuna oikeustieteilijöihin, tulokset olivat molemmissa selvityksessä samansuuntaisia. Suhteessa humanisteihin merkityksellisenä erona voidaan todeta, että yliopiston selvityksen tulosten mukaan osa-aikaisuus on huomattavasti korkeampaa humanistien keskuudessa. Kaiken kaikkiaan käsitellyssä selvityksessä käytetty aineisto oli melko pieni ja vastaajaryhmien koot vaihtelivat aloittain. Oikeus- ja valtiotieteellisestä valmistuneita oli molempia vain 20, kun taas humanistisesta vastauksia oli antanut 69 valmistunutta. Tosin myös opiskelijamäärät ovat erisuuret ja humanistisessa tiedekunnassa laitoksia ja oppiaineita on muita enemmän.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän selvityksen aineisto oli heterogeeninen. Ikäjakauma oli laaja, nuorin vastanneista on syntynyt vuonna 1980 ja vanhin vuonna 1944. Suurin osa vastanneista on kuitenkin syntynyt vuosien 1970–78 välillä. Naisia vastaajissa oli enemmän, kuten opiskelijoissakin, mutta naisten vastausprosentti jäi alle miesten. Valtio-opin laitokselta on sijoitettu laajasti eri yhteiskunnan sektoreille ja työtehtävien kirjo on suuri. Työelämän ulkopuolella oli kyselyhetkellä kaiken kaikkiaan 20 prosenttia (52 henkilöä), joista heistäkin viidellä oli työpaikka tiedossa, kahdeksan opiskeli täysipäiväisesti ja kolmella oli muita painavia syitä olla tekemättä töitä, kuten hoitovapaa tai oleskelu ulkomailla. Valmistumisen ja haastattelun välinen aika on tärkeä ottaa huomioon. Työllistyminen juuri valmistuneena saattaa viedä hieman aikaa, joskin aineiston osalta tulokset olivat melko positiivisia.

Miten valtio-opista valmistuneet sitten työllistyvät? Kaikista vastanneista 80 prosenttia työskenteli vastaushetkellä. Työtä tekemättömiä oli siis 20 prosenttia ja heistä 68 prosenttia oli varsinaisesti työttöminä (osuus kaikista vastanneista 14 prosenttia). Alueellisesti pääkaupunkiseutu painottuu vastauksissa selkeästi. Jo pelkästään Helsingissä vastanneista työskenteli 77 prosenttia. Ulkomaille oli sijoittunut neljä prosenttia. Kansainvälinen kokemus jo opiskeluaikana on monelle tuttua; 34 prosenttia valmistuneista on työskennellyt ja 45 prosenttia opiskellut opiskeluaikana ulkomailla. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvaa vuosi vuodelta. Vastaajista 5 prosenttia (14 henkilöä) on muita kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia ja heidän voidaan olettaa olevan ulkomaalaistaustaisia. Heistä moni mainitsee vastauksissaan työnsaannin vaikeuden Suomessa. Vaikka ulkomaalaisten osuus ei ole erityisen suuri, on kysymys heidän työllistymisestä ajankohtainen. Bolognan prosessi ja keskustelu ulkomaalaisten opiskelijoiden asemasta Suomessa ovat ajankohtaisia ja valtio-opin kannalta mielenkiintoisia. Englanninkielinen opetus takaa opintojen etenemisen, mutta siirryttäessä työelämään mahdollinen suomen tai ruotsin kielen osaamisen puute hankaloittaa työnsaantia.

Haastattelulla on selvitetty tahoja, jotka työllistävät tuoreita maistereita, sekä kartoitettu eri sektoreiden vaihtelua. On totta, että yksityinen sektori tarjoaa tänä päivänä myös valtiotieteiden maistereille yhä enemmän töitä vaikkakin moni opiskellessaan kokee koulutuksen tähtäävän julkiselle tai kolmannelle sektorille. Työttömyyden takana ovat erilaiset syyt, ja aineiston pohjalta voidaankin todeta, että varsinaisia työttömiä on kuitenkin melko pieni osa. Usea valmistunut kokee hankalaksi oman osaamisensa määrittelyn, sekä substanssiosaamisen puuttumisen. Moni työssä oleva on aloittanut työskentelyn jo ennen valmistumista ja jatkanut samassa työpaikassa valmistumisen jälkeen. Tätä ei kuitenkaan välttämättä koeta oman alan työksi, ja uutta työtä haetaan aktiivisesti. Valmistuneiden asema työpaikan organisaatiossa käsitellään erikseen.

Vastanneet olivat työllistyneet hyvin, todellisen työttömyys prosentin ollessa 14. Työttömänä olevista 56 prosentille haastattelu oli tehty alle viiden kuukauden aikana valmistumisesta. Naisten ja miesten työntäjä sektoreissa oli eroja. Naisista enemmistö työskenteli yksityisellä sektorilla (43 prosenttia), valtion toimiessa työnantajana 35 prosentille. Miehistä enemmistö puolestaan työskenteli valtion palveluksessa (37 prosenttia), eron yksityiseen ollessa kuitenkin pieni (35 prosenttia). Kunnat, järjestöt sekä korkeakoulut työllistivät miehiä naisia enemmän. Naisten työhistoria oli hieman miehiä laajempi. Naiset olivat työskennelleet pääsääntöisesti hieman

enemmän, sekä suorittaneet harjoittelun useammin. Lisäksi naiset olivat suuntautuneet ulkomaille sekä opiskelemaan että työskentelemään miehiä enemmän. Miehet puolestaan olivat opiskelleet useammin kesällä. Harjoittelulla oli ollut merkitys työsaannissa. Jopa 53 henkilöä kaikista harjoittelussa olleista ilmoitti olevansa töissä jo valmistuessaan, 40 henkilöä puolestaan ilmoitti työsaannin olleen helppoa. Kaikista 115 henkilöstä, joiden vastauksista harjoitteluun osallistuminen löytyi, oli 95 henkilöä saanut töitä alle 3 kuukaudessa valmistumisesta.

Tasa-arvon toteutuminen yliopistolla on puhututtanut myös valtio-opin laitosta viime vuosina. Johanna Kantolan selvitys sukupuolten välisestä tasa-arvosta valtio-opin laitoksella ilmestyi keväällä 2005. Kantola on kerännyt aineistoa haastatteluilla ja kirjeillä perus- ja jatko-opiskelijoilta sekä henkilökunnalta. Hän on tutkinut, miten tasa-arvo laitoksella toteutuu, miten se ilmenee opetuksessa ja virantäytöissä sekä sitä, miksi laitoksen palveluksessa työskentelee vain muutamia naisia. Naiset ovat olleet enemmistönä opiskelijoista jo 1980-luvun loppupuolelta, mutta laitoksen henkilökunta on yhä miesvoittoista. (Kantola, 2005). Tämän selvityksen aineistoa tarkastellessa, sekä miesten että naisten kohdalla korkeakoulut työllistävät vain vajaata kymmentä prosenttia. Miehiä sektori joka tapauksessa työllistää hieman enemmän. Miehiä työskentelee reilu kahdeksan prosenttia, naisten prosenttiosuuden jäädessä alle seitsemän. Usealle aineiston naiselle pro gradu – tutkielman laatiminen oli tuottanut ongelmia, ja he olivat tyytymättömämpiä ohjaukseen sekä tukeen. Miesten kohdalla samankaltaista ei esiintynyt, kuin ainoastaan muutamassa vastauksessa. Kantola esittääkin, että miesvaltaiset rakenteet ja tässä tapauksessa graduohjaus, suosii miespuolisia opiskelijoita sekä ns. kovia aiheita, joiden ohjaamisen laitoksella työskentelevillä on asiantuntemusta (Kantola, 2005, s. 118). Tämän selvityksen aineiston miehistä hieman reilu kymmenen prosenttia oli saanut tutkielmansa arvosanaksi laudaturin tai eximian. Naisista parhaaseen arvosanaan oli yltänyt vain hieman reilu kolme prosenttia. Yleisin arvosana oli naisilla cum laude approbatur (42 prosenttia), miehillä sen ollessa magna cum laude approbatur (39 prosenttia). Arvosteluasteikon kahta heikompa arvosanaa ilmeni naisilla ja miehillä lähes yhtä paljon (17 ja 16 prosenttia).

Valtio-opin antamista valmiuksista työelämään kysyttiin haastattelussa avoimilla kysymyksillä. Koetut valmiudet olivat usein samoja. Laaja-alaisuus, kokonaisuuksien hahmottaminen sekä tiedon omaksumisen ja analysoinnin taito koettiin valtio-oppineiden vahvuuksiksi. Opiskelijoiden odotukset ja kokemukset eivät kuitenkaan aina kohdanneet. Haastattelun loppupuolella korostuivat erilaiset muutos- ja korjausehdotukset. Laitoksella tapahtuvaan opetukseen ja ohjaukseen puututtiin usein. Samoin valtio-opin laaja-alaisuus ei miellyttänyt vastaajia, jotka toivoivat valmistuvansa selkeämmin ammattiin tai kaipasivat ainakin ammatillisia valmiuksia ja työkaluja. Vastauksista nousi esiin, että valmistuneet kaipaavat yksityisen sektorin korostusta työnantajana jo opintojen aikana. Suhteet yliopistomaailman ulkopuolelle koettiin heikoiksi. On kuitenkin huomattava, että myös julkisen sektorin työpaikat ovat kilpailun alla, ja osittain vaatimus yksityisen sektorin painotukselle saattaa jättää vähemmällä huomiolla sen perinteisemmän, julkisen, alan. Riikka Kuusisto on tutkinut alkuvuosien valmiuksia maininneita vastauksia narratiivisen analyysin kautta jakaen vastaukset ja vastaajat erilaisiin tarinatyyppeihin. Tässä selvityksessä avoimet vastaukset on analysoitu melko kaavamaisesti verrattuna Kuusiston artikkeliin. Sen avulla aiheesta kiinnostunut voi syventyä odotuksiin ja kokemuksiin lähemmin. (Kuusisto, 2002)

Suomessa moni taho teettää työmarkkinatutkimuksia vuosittain, ja yleiset suuntaviivat sekä valtio-opista että koko yhteiskuntatieteelliseltä alalta on löydettävissä. Selvityksessä verrattiin tuloksia tiedekunnan, Helsingin yliopiston sekä valtion tasolla. Vaikkakin vertailu oli paikoin vaikeaa erilaisten kysymyspatteristojen sekä aineistojen laajuuden vuoksi, voidaan tiettyjä vertailuja tehdä. Työllistyminen valmistumisen jälkeen on melko korkeaa verrattuna valtakunnalliseen tasoon. Yksityinen sektori työllistää eniten valtiotieteiden maistereita, niin tiedekunta- kuin valtio-opin

laitoksen tasolla. Määräaikaista työsuhteita on melko paljon koko alalla. Kysely heti valmistumisen jälkeen ei kuitenkaan anna täysin oikeudenmukaista kuvaa. Moni ensimmäinen työpaikka oli harjoittelupaikka. Yliopiston selvitykseen verrattuna huomataan kuitenkin alakohtaisia eroja. Esimerkiksi oikeustieteellisestä valmistuneet ansaitsivat usein suhteessa enemmän. Toisaalta humanistit olivat enemmän osa- sekä määrä-aikaisissa työsuhteissa. Voidaan siis todeta, että TUTTU-selvityksen tulokset olivat melko positiivisia. Opiskeluaikaisia työsuhteita katsoessa valtiopuolustuksen laitoksella opiskelleilla niitä oli paljon. Lähes kaikki olivat opiskelleet opintojen ohessa, ja keskimääräinen viikkotuntimäärä oli huomattavasti tiedekunnan yleistä tasoa korkeampi. Työnteko mainittiin opintoja hidastavana tekijänä, ja voidaankin pohtia, onko syynä opintotuen liian matala taso vai mahdollisesti tarve työkokemukseen kilpailussa työmarkkinoilla. Molemmat lienevät totta, ja ne onkin otettava huomioon opetusministeriön rajatessa opintoaikoja.

Tämä selvitys kertoo valtiopuolustuksen valmistuneiden työllistymisestä ja työhistoriasta, mutta ennen kaikkea sillä on merkitystä opintoja ja tutkintoa kehitettäessä. Vuosina 2000–2003 on laitoksella toiminut Tutkielmien tukiohjaushanke (TUTTU). Hanke oli osa opetusministeriön rahoittamaa Helsingin yliopiston Tuella ja taidolla -hankekokonaisuutta. Myös tämä selvitys on osa tätä hanketta. Hankkeella pyrittiin kehittämään tutkielmaohjausta ja luomaan sille uusia toimintamalleja. Samalla selvitettiin myös muuten opintojen etenemiseen liittyviä ongelmakohtia. Hankkeen myötä toteutettiin selvitys pro gradu -tutkielmien ohjauksesta ja arvostelusta. Hankkeen päätyttyä otettiin laitoksen pysyvään käytäntöön osa sen myötä kehittyneistä toimintamalleista; laitokselle perustettiin virtuaaligradupiiri VIRPI, luotiin tukiohjausjärjestelmä graduvaiheessa oleville opiskelijoille ja jatkettiin graduohjauskyselyä.

Laitos on puuttunut useaan vastauksissa mainittuihin muutostarpeisiin. Muutoksia on tehty niin tutkintorakenteeseen, opintojen ohjaukseen kuin työelämään tutustumiseen. Uusi tutkintorakenne otettiin käyttöön syksyllä 2005, ja sen vaikutuksia voidaan arvioida muutaman vuoden kuluttua. Erityisesti oman alan erityisosaamista on pyritty parantamaan vahvennetuilla linjajoilla.

LÄHTEET

Kantola, Johanna (2005): Mykät, kuurot ja kadotetut. Sukupuolten välinen tasa-arvo Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksella. Acta Politica 29. Yliopistopaino, Helsinki.

Kuusisto, Riikka (2002): Valtio-oppineen valmiudet? Tuoreiden maisterien näkemysten kartoitus. Poliitiikka 1/2002

Pulkkinen, Mari (2005): Opinto- ja työelämäpalaute. Helsingin yliopistossa vuonna 2004 tutkinnon suorittaneet. Helsingin yliopiston ura- ja rekrytointipalveluiden julkaisuja, Helsinki

Porvali, Eero - Pursiainen, Nuutti (2003): SVAL työmarkkinatutkimus 2003. Suomen Valtiotieteilijöiden Liiton (SVAL ry.) julkaisuja, Helsinki

Ruhanen, Susanna (2004): Valtiotieteilijä – työelämän asiantuntija. Vuosina 1998 ja 2001 valmistuneiden valtiotieteilijöiden maistereiden sijoittumisselvitys. Valtiotieteellisen tiedekunnan opintotoimiston julkaisuja, Helsinki

Virtanen, Turo - Kuusisto, Riikka (2003): TUTTU - tutkielmien tukiohjaus. Teoksessa: Opiskelun ohjaus yliopistossa. s. 163-173. Edita, Helsinki.

Internet lähteet:

Valtio-opin laitoksen kehittämishankkeiden verkkosivu:

<http://www.valt.helsinki.fi/vol/laitos/hankkeet/tutkielmaohjaus/index.htm>. Printattu 16.4.2006

LIITTEET

Liite 1: Työnimikkeet

ala-asteen luokanopettaja
alttoviulun soittaja
alumnikordinaattori
amanuenssi
analyytikko
apulaiskontrolleri
asiakasneuvoja
asiakaspalvelupäällikkö
asiakassihteeri
asiakasyhteyshenkilö
asiantuntija
assistentti
assisting project manager
atk-asiantuntija
atk-tuntiopettaja
autonkuljettaja
avustaja
business konsultti
compensation and benefit manager
country assistant for the UK press market
customer relations officer
customer trainer
donor relations analyst
eduskunta-avustaja
elatusurvasihteeri
englannin opettaja
erikoistoimittaja
erikoistoimittaja (yliaktuaari)
esimiesharjoittelija
esittelijä
europarlamentaarikon avustaja
finanssis sihteeri
freelancer
hakee töitä
hallintopäällikkö
harjoittelija
henkilöstöasioiden hoitaja
henkilöstöassistentti
henkilöstökonsultti
henkilöstön kehittäjä
henkilöstönkehittämiskonsultti
henkilöstöpäällikkö
HR-konsultti
human resources communications officer
information analyst

johdon avustaja
johtaja
johtava konsultti
järjestösihteerin sijaisuus
kampanjasuunnittelija
kansanedustajan avustaja
kehitysasiantuntija
kehityspäällikkö
kielenkääntäjä
konsultti
koordinaattori
kouluttaja/opettaja
koulutus koordinaattori
koulutussihteer
koulutussuunnittelija
kriitikko
kurssipäällikkö
kustannustoimittaja
kv-projektikoordinaattori
laki- ja yrityskirjat /kustannustoimittaja
lakiasiantuntija
laskentasihteer
lehdistöavustaja
lentoemäntä
liikkeenjohdon konsultti
markkinakoordinaattori
markkinointipäällikkö
mediaraportoija
ministerin erityisavustaja
museotyöntekijä
myyjä
myyntisihteer
neuvottelee työpaikasta
ohjelmapäällikkö
opettaja
opintoneuvoja
osastopäällikön virkamiessihteer
osastosihteer
palkallinen harjoittelija
palvelusihteer
patenttiassistentti
postimies
postitoimihenkilö
PR manager
project and sales manager
project manager
projektiassistentti
projektiavustaja
projektipäällikkö
projektsihteer

projektitiedottaja
pääjohtaja
päällikkö
päätoimittaja
rahoituspäällikkö
referent
ryhmäsihteeri
sihteeri
sopimuskäsittelijä
sosiaalityöntekijä
sovellusasiantuntija
suunnittelija
taloustoimittaja
tapahtumakoordinaattori
tarkastaja
tiedottaja
tietotekniikkakonsultti
tiiminvetäjä
toimistopäällikkö
toimistos sihteeri
toimistoupseeri
toimistovirkailija
toimittaja
toimitusjohtaja
toimitussihteeri
toimitussihteerin sijainen
treasury-konsultti
tutkija
tutkimusapulainen
tutkimusassistentti
tutkimusavustaja
tutkimusosaston sihteeri
ulkomaantoimittaja
uutiskoordinaattori
vakuutussihteeri
vastaanottovirkailija
vastaava tutkija
verkkoportaalin hankepäällikkö
vientisihteeri
viestinnän opettaja
viestintäassistentti
viestintäkonsultti
viestintäpäällikkö
viisumivirkailija
yrityspalvelutoimihenkilö

13. Opinnot ulkomailla:

1 ei

2 kyllä, missä:

kuinka monta ov yhteensä:

14. Kesätyöpaikat:

1 ei

2 kyllä, kuinka monena kesänä:

mikä työpaikka, millainen työ:

15. Työskentely ulkomailla:

1 ei

2 kyllä, kuinka kauan:

missä maissa, mikä työpaikka, millainen työ:

16. Työskentely lukukausien aikana:

1 ei

2 kyllä, minä vuosina: kuinka monta tuntia viikossa, mikä työpaikka, millainen työ:

17. Koulutusta vastaavat / opiskelualaan liittyvät työpaikat (edellisistä):

1 ei

2 kyllä, kauanko yhteensä:

mikä työpaikka, millainen työ:

18. Opintojen etenemisaikataulu:

Mikä (jos jokin) viivästytti opintoja:

Työllisyystilanne nyt

19. Onko tällä hetkellä töissä:

1 ei (kysy vielä seuraava kysymys ja siirry sitten kohtaan 32)

2 kyllä

20. Onko ollut töissä aiemmin valmistumisen jälkeen:

1 ei

2 kyllä, kuinka monessa työpaikassa: kuinka kauan yhteensä, mikä työpaikka, millainen työ:

21. Nykyisen työsuhteen luonne:

1 vakituinen kokopäivätyö

4 määräaikainen osapäivätyö

2 vakituinen osapäivätyö

5 oma yritys

3 määräaikainen kokopäivätyö

6 freelance

22. Toimiala:

Millä alalla:

23. Työnantaja:

Työnantajan nimi:

Kuuluu ryhmään:

1 yksityinen sektori

2 kunta

3 valtio

- 4 seurakunta
5 järjestö tai säätiö
6 itsenäinen yrittäjä
7 yliopisto, korkeakoulu tai SA

24. Tehtävänimike:
Mikä tehtävänimike:

25. Pääasialliset tehtävät:
Keskeisimmät työtehtävät:

26. Vastaako työ koulutusta:
Kuinka hyvin tai huonosti nykyinen työ vastaa koulutusta:

27. Työhaun kesto:
Kuinka kauan työnhaku valmistumisen jälkeen kesti, oliko vaikeaa vai helppoa:

28. Työsuhteen kesto:
Kuinka kauan ollut nykyisessä työpaikassa:

29. Bruttopalkka:
Bruttopalkka kuukaudessa:

30. Työiihtyvyys:
Onko työ itsenäistä, palkitsevaa, arvostettua:

Nykyiseen työpaikkaan valituksi tulemiseen vaikuttaneita tekijöitä

31. Mitkä olivat tärkeimmät työnsaantiin vaikuttaneet tekijät:

☐ pääaine	☐ työharjoittelu
☐ sivuaine	☐ (alan) työkokemus
☐ gradun aihe	☐ ulkomailla työskentely tai opiskelu
☐ gradun arvosana	☐ aikaisempi työsuhde samaan työnantajaan
☐ työnantajalle tehty gradu	☐ vuorovaikutustaidot
☐ muut opinnot tai koulutus	☐ henkilösuhteet
☐ kielitaito	☐ suositukset
☐ atk-taidot	☐ harrastukset
☐ muu, mikä:	

32. Valtio-opin koulutusohjelman antamat valmiudet:

Millaisia työelämässä tarvittavia valmiuksia valtio-opin koulutusohjelma antoi, millaisia taas ei, mitä pitäisi korostaa enemmän, mitä vähemmän:

33. Muut tutkinnot:

- 1 ei
2 kyllä, mitä:

34. Jatko-opinnot:

- 1 ei aio suorittaa
- 2 aikoo suorittaa
- 3 suorittaa parhaillaan
- 4 on jo suorittanut (katso edellinen kysymys)
- 5 aikoo ehkä joskus suorittaa

35. Gradun arvosana:

- 1 approbatur
- 2 lubenter approbatur
- 3 non sine laude approbatur
- 4 cum laude approbatur
- 5 magna cum laude approbatur
- 6 eximia cum laude approbatur
- 7 laudatur

Muuta esille nousutta: